

2024-01

$\beta\ddot{y} \text{ — } \text{£} \ddot{A} \acute{A} \pm \ddot{A}^1 \acute{E} \ddot{A}^{10} \text{®} \bullet^1 \tilde{A}^2 \zeta \gg \text{®} \ddot{A} \cdot \hat{A}$
 $\beta\ddot{y} \tilde{A} \ddot{A} \cdot \frac{1}{2} \ddot{Y} \acute{A}^0 \acute{A} \pm \frac{1}{2} \text{ } ^- \pm \tilde{A} \ddot{A}^1 \hat{A} 24 \text{ ; } \mu^2 \acute{A}$
 $\beta\ddot{y} 2022 \cdot \text{ ; } \mu \pm \gg^1 \tilde{A} \ddot{A}^{10} - \hat{A} \grave{A} \acute{A} \zeta \tilde{A} \mu^{33} \text{ } ^- \tilde{A}$

$\beta\ddot{y} \text{ § } \pm \frac{1}{2} \frac{1}{2} \text{®} , \text{ § } \pm \acute{A} \neg \gg \pm \frac{1}{4} \grave{A} \zeta \hat{A}$

$\beta\ddot{y} \text{ } \text{œ} \mu \ddot{A} \pm \grave{A} \ddot{A} \acute{A} \text{Ç}^{1\pm 0} \grave{A} \grave{A}^3 \acute{A} \pm \frac{1}{4} \frac{1}{4} \pm \text{ } ^1 \mu , \frac{1}{2} \hat{I} \frac{1}{2} \text{ } \text{£} \text{Ç} - \tilde{A} \mu \acute{E} \frac{1}{2} , \text{ } \text{£} \ddot{A} \acute{A} \pm \ddot{A} \cdot \text{ } ^{310} \text{®} \hat{A}^0 \pm^1 \text{ } \acute{A} \text{Æ} \neg \gg \mu^{1\pm}$
 $\beta\ddot{y} \text{ } \text{š} \zeta^1 \frac{1}{2} \acute{E} \frac{1}{2} \text{ } ^{10} \hat{I} \frac{1}{2} \bullet \hat{A}^1 \tilde{A} \ddot{A} \cdot \frac{1}{4} \hat{I} \frac{1}{2} , \text{ } \text{ } \mu \text{Ç} \frac{1}{2} \hat{I} \frac{1}{2} \text{ } ^0 \pm^1 \text{ } \text{ } \frac{1}{2} , \acute{A} \acute{E} \grave{A}^1 \tilde{A} \ddot{A}^{10} \hat{I} \frac{1}{2} \text{ } \text{£} \grave{A} \zeta \acute{A} \text{ } \hat{I} \frac{1}{2} , \text{ } \pm \frac{1}{2} \mu \hat{A}^1 \tilde{A} \ddot{A} \text{®}$

<http://hdl.handle.net/11728/12551>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ
ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΣΤΙΣ 24 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2022. ΠΡΑΛΙΣΤΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.**

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΧΑΝΝΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ
ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΣΤΙΣ 24 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2022.
ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις τη
Στρατηγική και την Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις**

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΧΑΝΝΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Χαράλαμπος Χαννή, 2024

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει
απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Εισαγωγή	1
2.	Η Ρεαλιστική Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων.....	4
2.1.	Εισαγωγή	4
2.2.	Κλασικός Ρεαλισμός	5
2.3.	Νεοκλασικός Ρεαλισμός.....	6
2.4.	Νεορεαλισμός ή Δομικός Ρεαλισμός.....	7
2.4.1.	Αμυντικός Ρεαλισμός.....	8
2.4.2.	Επιθετικός Ρεαλισμός	9
2.5.	Σύνοψη κεφαλαίου	10
3.	Ιστορία της Ουκρανίας.....	11
3.1.	Εισαγωγικά Ιστορικά στοιχεία (μέχρι το 2014).....	11
3.2.	Η κρίση του 2014 και η προσάρτηση της Κριμαίας	12
3.3.	Η Στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στις 24 Φεβρουαρίου 2022	13
3.4.	Σύνοψη κεφαλαίου	15
4.	Ρεαλιστικές ερμηνείες.....	16
4.1.	Εισαγωγή κεφαλαίου	16
4.2.	Κλασικός Ρεαλισμός	16
4.3.	Νεορεαλισμός.....	18
4.3.1.	Αμυντικός Νεορεαλισμός.....	19
4.3.2.	Επιθετικός Νεορεαλισμός.....	20
4.4.	Νεοκλασικός Ρεαλισμός.....	26
4.5.	Αλτρωτικές προσεγγίσεις	28
4.6.	Σύνοψη Κεφαλαίου	31
5.	Ερμηνεία Ρωσικής Στρατιωτικής Εισβολής στην Ουκρανία	33
5.1.	Εισαγωγή Κεφαλαίου	33
5.2.	Ερμηνεία χρονικού πλαισίου εισβολής.....	33
5.3.	Ήταν η Ρωσική Στρατιωτική Εισβολή αναπόφευκτη;.....	35
5.4.	Σύνοψη Κεφαλαίου	37
6.	Συμπεράσματα.....	38
	Βιβλιογραφία	43
	Ξενόγλωσση.....	43
	Ελληνόγλωσση.....	45

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή: Χαράλαμπος Χαννή

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Η Στρατιωτική Εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουάριου 2022. Ρεαλιστικές προσεγγίσεις.

Η παρούσα Μεταπτυχιακή διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις από τα μέλη τη Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Κυριάκος Μικέλης, Καθηγητής

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Ευαγόρας Ευαγόρου, Καθηγητής

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Καθηγητής

Ἡ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Χαράλαμπος Χαννή γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Ἡ Στρατιωτική Εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουάριου 2022. Ρεαλιστικές προσεγγίσεις», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Χαράλαμπος Χαννή

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλλαν στην εκπόνησή της.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον επιβλέπων καθηγητή μου κύριο Κυριάκο Μικέλη για την επιστημονική του καθοδήγησή καθώς και τις χρήσιμες και εποικοδομητικές του υποδείξεις αλλά και το ενδιαφέρον και την αμεσότητα που επέδειξε από την ανάθεση, μέχρι και την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην οικογένειά μου για όλη τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την κατανόησή τους καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Περίληψη

Η Ρωσική στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 αποτελεί ένα από τα μείζονα θέματα τα οποία ταλανίζουν τόσο την Ευρώπη, όσο και ολόκληρο το διεθνές σύστημα. Οι επιπτώσεις της εισβολής αυτής έχουν επηρεάσει κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας τόσο άμεσα, με το θάνατο χιλιάδων στρατιωτών στο μέτωπο και την προσάρτηση Ουκρανικών εδαφών από τη Ρωσία, όσο και έμμεσα με το αρνητικό αντίκτυπο στο παγκόσμιο εμπόριο και την παγκόσμια οικονομία. Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή αποτελεί μια συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση η οποία χρησιμοποιεί κατά κύριο λόγο δευτερογενή δεδομένα από τη διεθνή βιβλιογραφία. Βασικός της στόχος είναι η παράθεση των αιτών που αποδίδει η ρεαλιστική σχολή των διεθνών σχέσεων για τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022. Ειδικότερα, η ρεαλιστική θεωρία όμως δεν είναι μία και ενιαία, αλλά υπάρχουν περισσότερες από μία συνιστώσες/εκδοχές κάθε μια από αυτές παρουσιάζει τη δική της ερμηνεία για τη Ρωσική εισβολή. Η αναζήτηση των αιτιών της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία δε θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς την αναφορά στα ιστορικά γεγονότα στην Ουκρανία από τη διάλυση της ΕΣΣΔ μέχρι και τη Ρωσική εισβολή του 2022. Επιμέρους στόχοι της παρούσας εργασίας είναι η παράθεση της συνιστώσας/εκδοχής της ρεαλιστικής θεωρίας που προκρίνει ο συγγραφέας ως πειστικότερη για την ερμηνεία της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, η ερμηνεία χρονικού πλαισίου διεξαγωγής της εισβολής και η εκτίμηση του κατά πόσο η Ρωσική εισβολή ήταν αναπόφευκτη. Ο νεορεαλισμός του Mearsheimer σε συνδυασμό με τον νεοκλασικό ρεαλισμό αποτελούν τις πειστικότερες για το συγγραφέα εκδοχές της ρεαλιστικής θεωρίας για την ερμηνεία της Ρωσικής στρατιωτικής εισβολής στην Ουκρανία.

Λέξεις κλειδιά: Ρωσία, Ουκρανία, Πόλεμος, Εισβολή, Διεθνές Σύστημα, Αναρχία, Ρεαλισμός, Επιθετικός Ρεαλισμός

Abstract

Russia's military invasion of Ukraine on February 24th, 2022, is one of the major issues that plague both Europe and the entire International System. The consequences of this invasion have affected every aspect of human activity directly, leading to death thousands of soldiers on the battlefield while Russia is annexing Ukrainian territories, and indirectly, with the negative impact on world trade and the global economy. This master's thesis does bibliographic research and mainly uses secondary data from the international literature. The main goal of this thesis is to list and cite the root causes that led Russia to the invasion of 2022 using the ideas of Realism theory in International Relations. However, Realism can be divided into several schools of thought, each one of them can provide a slightly different point of view regarding the causes of the Russian invasion. The search for the root causes of the Russian invasion of Ukraine, could not be achieved without referring to the historical events that took place in Ukraine from the dissolution of the USSR until the Russian invasion of 2022. Additional goals of this paper are to determine the Realist school of thought that the author favors as the most convincing in explaining the Russian military invasion of Ukraine, to determine the ways in which such an invasion would have been avoided and to explain the reasons why Russia chose 2022 specifically to invade Ukraine. This thesis argues that Mearsheimer's Neorealism in combination with Neoclassical Realism provide the most convincing explanations for reasons behind the Russian military invasion of Ukraine.

Keywords: Russia, Ukraine, War, Invasion, International System, Anarchy, Realism, Offensive Realism

1.Εισαγωγή

Ο πόλεμος αποτελεί την πιο γνωστή, όμως όχι τη συνηθέστερη στρατηγική την οποία ακολουθούν τα κράτη στο διεθνές σύστημα. Είναι μια στρατηγική επιθετικού χαρακτήρα στην οποία ο επιτιθέμενος επιδιώκει την ανατροπή του συσχετισμού ισχύος μεταξύ αυτού και του αντιπάλου και την εν τέλει αποδυνάμωση ή/και καθυπόταξή του. Σύμφωνα με τον Κουσκουβέλη, ο πόλεμος αποτελεί μια μάταιη στρατηγική για δύο λόγους. Αρχικά, γιατί ζημιώνει νικητή και ηττημένο, όπως έχει αποδειχθεί από τους δύο μεγάλους παγκοσμίους πολέμους. Δεύτερον, γιατί ενδεχομένως να αποφέρει τη συσπείρωση τρίτων κρατών εναντίον του επιτιθέμενου, ο οποίος τελικά θα πρέπει να αντιμετωπίσει περισσότερους αντιπάλους οι οποίοι τελικά θα υπερισχύσουν (Κουσκουβέλης, 2005, σσ. 208 - 210). Το μάταιο της συσπείρωσης αυτής έχει αποδειχθεί στη περίπτωση της Ρωσικής στρατιωτικής εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 με τη μαζική συσπείρωση της Δύσης στο πλευρό της Ουκρανίας και με την παροχή οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας. Με βάση τα δρώμενα στην Ουκρανία μέχρι και σήμερα, έχει αποδειχθεί και το πρώτο μάταιο που αναφέρει ο Κουσκουβέλης, ότι δηλαδή ο πόλεμος αυτός έχει αποβεί επιζήμιος και για τις δύο πλευρές.

Βαδίζοντας πλέον στο δεύτερο συνεχή έτος από την έναρξη της εισβολής, τα γεγονότα στην Ουκρανία δε δίνουν σημάδια αισιοδοξίας. Η συλλογική Δύση υπό την αιγίδα των ΗΠΑ έχει συσπειρωθεί στο πλευρό της Ουκρανίας παρέχοντάς της τόσο οικονομική αρωγή, όσο και πολεμικό υλικό με σκοπό να εκδιώξει το Ρώσο εισβολέα από τα εδάφη της. Η Ρωσία από την άλλη έχει αποτύχει να επιφέρει μια αστραπιαία νίκη στην Ουκρανία αφού δεν κατάφερε να καταλάβει το Κίεβο τις πρώτες μέρες της εισβολής και έχει συρθεί σε έναν πόλεμο φθοράς στην Ανατολική Ουκρανία. Με τη στρατηγική αυτή αναμένει την οικονομική «εξουθένωση» των εταίρων της Ουκρανίας ή και την πλήρη εξουδετέρωση του αξιόμαχου ανθρωπίνου της δυναμικού. Παράλληλα, η Ρωσία γνωρίζει πως τρίτα κράτη και κυρίως οι Νατοϊκές δυνάμεις δεν πρόκειται να επιδιώξουν την άμεση εμπλοκή τους σε σύρραξη με τη Ρωσία, καθώς εάν απειληθεί η ύπαρξή της Ρωσίας ως κράτος, αυτή δε θα διστάσει να χρησιμοποιήσει το πυρηνικό της οπλοστάσιο.

Αναντίρρητα, η Ρωσική στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 έχει αφυπνίσει μνήμες από τους δύο μεγάλους πολέμους τους οποίους έχει βιώσει η γηραιά ήπειρος. Επιπλέον, έχει δημιουργήσει ένα αίσθημα ανασφάλειας και φόβου για το κατά πόσο μια τέτοια σύγκρουση μπορεί να οδηγήσει σε γενίκευση του πολέμου και να επιφέρει έναν τρίτο και καταστροφικό μεγάλο πόλεμο. Η διεθνής επιστημονική κοινότητα έχει ερμηνεύσει τις αιτίες της σύγκρουσης με ποικίλους

τρόπους, οι οποίοι στηρίζονται τόσο στις δύο δεσπόζουσες θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων, τον ρεαλισμό και τον φιλελευθερισμό, όσο και σε άλλες, κριτικές θεωρήσεις, όπως ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός, ο μεταδομισμός, ο νεομαρξισμός και ο φεμινισμός.

Ρεαλιστικές μεταβλητές όπως η ασφάλεια, κρατική ισχύς, το κρατικό και εθνικό συμφέρον, η αναρχία του διεθνούς συστήματος, η κακή ανθρώπινη φύση, ο πόλεμος δι' αντιπροσώπων (proxy war) και το δίλημμα ασφάλειας διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στον πόλεμο στην Ουκρανία. Στη δεσπόζουσα αυτή θεωρία των διεθνών σχέσεων θα στηριχθεί σε μεγάλο βαθμό η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή.

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι:

- α) Ποιες ήταν οι αιτίες που ώθησαν το Ρώσο πρόεδρο να διατάξει την εισβολή Ρωσικών στρατευμάτων στην Ουκρανία την 24^η Φεβρουαρίου του 2022 σύμφωνα με τη ρεαλιστική σχολή των διεθνών σχέσεων;
- β) Τι υποστηρίζει κάθε συνιστώσα/εκδοχή της ρεαλιστικής θεωρίας;
- γ) Ποια συνιστώσα/εκδοχή της ρεαλιστικής θεωρίας ερμηνεύει με περισσότερη ακρίβεια τη Ρωσική στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία το 2022;
- δ) Μπορούσε η εισβολή να είχε αποφευχθεί και με ποιο τρόπο;
- ε) Γιατί η Ρωσία εισέβαλε το 2022 στην Ουκρανία; Ερμηνεία χρονικού πλαισίου διεξαγωγής της εισβολής.

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή αποτελεί μια συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση και χρησιμοποιεί σε μεγάλο βαθμό δευτερογενή δεδομένα από την υπάρχουσα βιβλιογραφία που αφορά τη θεωρία του ρεαλισμού και τις διάφορες ερμηνείες της σύγκρουσης. Η χρήση πρωτογενών πηγών γίνεται μόνο κατά την αναφορά στα διαγγέλματα τα οποία εξέδωσε ο Ρώσος πρόεδρος λίγο πριν την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Οι διαθέσιμες δευτερογενείς πηγές επιλέγονται με κριτήρια τη σχετικότητά τους με το θέμα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, δηλαδή την αναφορά τους στα γεγονότα της Ρωσικής εισβολής του 2022 και την ερμηνεία τους με βάση ιδέες της ρεαλιστικής σχολής των διεθνών σχέσεων. Ακόμη, έχουν επιλεγθεί δευτερογενείς πηγές οι οποίες αναφέρονται στην κρίση του 2014 στην Ουκρανία και τη Ρωσική επέμβαση στη Γεωργία το 2008 οι οποίες χρησιμοποιούνται με σκοπό την ερμηνεία της Ρωσικής επιθετικότητας και την εξέταση του κατά πόσο οι συγκρούσεις αυτές σχετίζονται μεταξύ τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η ρεαλιστική θεωρία των διεθνών σχέσεων τόσο συνολικά, όσο και επιμέρους με την κατηγοριοποίηση κάθε συνιστώσας της ρεαλιστικής θεωρίας. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή από την ίδρυση της Ουκρανίας μέχρι σήμερα. Συγκεκριμένα, δίνεται έμφαση στα γεγονότα των δύο μεγάλων κρίσεων στην Ουκρανία, αυτή του 2014 και του 2022. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθενται

οι αιτίες που αποδίδει η ρεαλιστική σχολή των διεθνών σχέσεων για τη Ρωσική στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 χρησιμοποιώντας διεθνή κυρίως αρθρογραφία. Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται η ερμηνεία του χρονικού πλαισίου στο οποίο διεξάχθηκε η Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και εξετάζεται το κατά πόσο ήταν εφικτό να αποτραπεί, ή εάν ήταν αναπόφευκτη. Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο γίνεται η συμπερασματική σύνοψη της παρούσας εργασίας στην οποία παρατίθενται όσα έχουν εξαχθεί από αυτήν και απαντώνται τα βασικά της ερευνητικά ερωτήματα.

2.Η Ρεαλιστική Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων

2.1.Εισαγωγή

Ο ρεαλισμός λόγω των ισχυρών του θέσεων περί πολέμου αποτελεί την κυρίαρχη θεωρία στις διεθνείς σχέσεις (Baylis & Smith, 2007, σ. 115). Παρ' όλα αυτά, έχει δεχτεί έντονη κριτική από τους υποστηρικτές της άλλης δεσπόζουσας θεωρίας των διεθνών σχέσεων, του Φιλελευθερισμού. Οι αλληπάλληλες προσπάθειες ενταφιασμού της ρεαλιστικής θεωρίας κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου έπεφταν όλες στο κενό, καθώς ο ρεαλισμός ήταν η μοναδική θεωρία η οποία μπορούσε να εξηγήσει με μεγαλύτερη ακρίβεια τις εξελίξεις στο τότε διεθνές σύστημα. Η ηγεμονία, η σταθερότητα, η κούρσα των εξοπλισμών, η ισορροπία ισχύος και η πυρηνική αποτροπή, είναι μερικές μόνο από τις θεωρίες οι οποίες επικύρωναν την υπεροχή του ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις κατά την περίοδο του Ψυχρού πολέμου.

Με την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του ψυχρού πολέμου ασκήθηκε έντονη κριτική στη θεωρία του ρεαλισμού (Baylis & Smith, 2007, σσ. 119 - 120) και προσπάθησαν να αναδειχθούν οι φιλελεύθερες αλλά και οι κριτικές θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων. Όμως, με γνώμονα τις εξελίξεις στο σύγχρονο διεθνές σύστημα, οι βασικές παραδοχές και θεωρίες του ρεαλισμού οι οποίες τον ανέδειξαν σε κυρίαρχη θεωρία κατά την περίοδο του ψυχρού πολέμου δεν έχουν εξαλειφθεί, αλλά συνεχίζουν να βρίσκουν εφαρμογή ακόμη και σήμερα.

Ο ρεαλισμός δεν είναι ένας και ενιαίος, αλλά υπάρχουν πολλές συνιστώσες/εκδοχές οι οποίες απαρτίζουν τη θεωρία του ρεαλισμού. Οι κυριότερες από αυτές είναι ο κλασικός ρεαλισμός, ο νεορεαλισμός ή δομικός ρεαλισμός και ο νεοκλασικός ρεαλισμός. Ο δομικός ρεαλισμός χωρίζεται σε δύο επιμέρους προσεγγίσεις, το αμυντικό και τον επιθετικό ρεαλισμό. Αν και οι συνιστώσες αυτές συγκλίνουν σε ορισμένες θέσεις, παρουσιάζουν και αρκετές ουσιώδεις διαφορές οι οποίες καθορίζουν το κατά πόσο μια θεωρία είναι ικανή να δώσει εξηγήσεις σε φαινόμενα των διεθνών σχέσεων.

Παρ' όλα αυτά, καμία θεωρία δε μπορεί από μόνη της να εξηγήσει εντελώς τα δρώμενα του διεθνούς συστήματος. Όπως ο Mearsheimer εύστοχα αναφέρει σχετικά με τη θεωρία του, «ο επιθετικός ρεαλισμός μοιάζει με έναν ισχυρό προβολέα σε ένα σκοτεινό δωμάτιο: Μολονότι δεν μπορεί αν φωτίσει την κάθε γωνιά, τις περισσότερες φορές είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο για να πορευτεί κανείς μέσα στο σκοτάδι» (Mearsheimer, 2011, σ. 41). Κατ' αναλογία, κάθε συνιστώσα της ρεαλιστικής θεωρίας μπορεί να δώσει ικανοποιητικές απαντήσεις για συγκεκριμένα θέματα, ενώ κάποια άλλα γεγονότα ενδεχομένως να μην είναι δυνατό να επεξηγηθούν με βάση τις αρχές της θεωρίας αυτής.

2.2.Κλασικός Ρεαλισμός

Οι αρχές της παραδοσιακής θεώρησης του ρεαλισμού μπορούν να ανιχνευθούν μέσα από τα έργα των Θουκυδίδη, Μακιαβέλλι, Κλαούζεβιτς, Χομπς, Carr, Morgenthau και πολλών άλλων οι οποίοι ανήκουν στο ιδεολογικό στρατόπεδο του κλασικού ρεαλισμού. Ο κλασικός ή αλλιώς πολιτικός ρεαλισμός αποτελεί την παλαιότερη χρονικά μορφή της ρεαλιστικής σχολής σκέψης, η οποία όμως βρίσκει αρκετούς υποστηρικτές ακόμα και σήμερα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα του 20^{ου} και του 21^{ου} αιώνα αποτελούν ο Χένρι Κίσινγκερ και ο Σάμιουελ Χάντιγκτον (Κουσκουβέλης, 2005, σσ. 58 - 59).

Ο νεορεαλιστής Kenneth Waltz αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ο Πολιτικός ρεαλισμός αποτέλεσε ένα χρήσιμο εργαλείο ανά τους αιώνες ούτως ώστε να είναι δυνατή η επεξήγηση των δρώντων στο εκάστοτε διεθνές σύστημα. Η βασική παραδοχή του πολιτικού ρεαλισμού με την οποία δίνονταν απαντήσεις για όσα διαδραματίζονταν στο διεθνές σύστημα είναι η αναρχία αλλά και η ανταγωνιστικότητα που το διέπουν (Waltz, 2011, σ. 9). Τα χαρακτηριστικά αυτά πηγάζουν από χαρακτηριστικά της ανθρώπινης φύσης η οποία αντανακλάται ουσιαστικά και στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων (Baylis & Smith, 2007). Επιπρόσθετα, η θεωρία του κλασικού ρεαλισμού αλλά και η κυριαρχία του στις διεθνείς σχέσεις καθορίζεται από παρακάτω βασικές του αξιώσεις (Κουσκουβέλης, 2005, σσ. 59-63; Σπυρόπουλος, 2010, σσ. 24 - 25):

Τα εθνικά κράτη είναι οι κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος. Η περίοδος μετά το τέλος του Τριακονταετούς πολέμου και της συνθήκης της Βεσφαλίας επικύρωσε το μονοπώλιο της χρήσης βίας από τα κράτη και επιβεβαίωσε τον πρωταγωνιστικό τους ρόλο στο διεθνές διακρατικό σύστημα.

Η ίδια η φύση του ανθρώπου είναι αυτή η οποία καθορίζει τις διεθνείς σχέσεις. Ο άνθρωπος κατά τους κλασικούς ρεαλιστές είναι κακός, εγωιστής και βρίσκεται σε μια αέναη προσπάθεια απόκτησης εξουσίας.

Δεν υπάρχει κάποια αρχή η οποία να είναι ικανή να ελέγχει και να περιορίζει τα κράτη όσον αφορά την καταφυγή τους στη χρήση στρατιωτικής βίας εναντίον άλλων κρατών. Κατά συνέπεια, οι διεθνείς σχέσεις διέπονται από ανταγωνιστικότητα μεταξύ των κρατών αλλά και αναρχία.

Τόσο τα κράτη όσο και οι αρχηγοί των κρατών οι οποίοι εκπροσωπούν την εκτελεστική τους εξουσία είναι ορθολογικές οντότητες. Σκοπός τους δεν είναι άλλος από τη μεγιστοποίηση των κερδών τους και την απαλλαγή από το αίσθημα ανασφάλειας και αβεβαιότητας που νιώθουν. Ενεργούν ουσιαστικά με γνώμονα το «Εθνικό συμφέρον».

Η ισορροπία δυνάμεων είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας. Η απόκτηση στρατιωτικής ισχύος από τα κράτη αυξάνει το αίσθημα

ασφάλειάς τους, την αποτρεπτική τους ικανότητα και καθορίζει εν τέλει το εθνικό τους συμφέρον. Σε περίπτωση που το εθνικό συμφέρον κάθε κράτους δε μπορεί να επιτευχθεί με χρήση ειρηνικών μέσων, τότε το κράτος αυτό θα καταφύγει στον πόλεμο.

Η χρήση βίας από ένα κράτος αποτελεί ορθολογική επιλογή, καθώς το κράτος αυτό έχει εξετάσει όλες τις πιθανές επιλογές και η καταφυγή στον πόλεμο αποτελεί την εσχάτη λύση για την εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων.

Οι διακρατικοί και υπερεθνικοί οργανισμοί αλλά και το διεθνές δίκαιο δεν είναι ικανά να επηρεάσουν ούτε να μεταβάλουν τις ενέργειες και τα συμφέροντα των κρατών. Σύμφωνα με τον κλασικό ρεαλισμό, όλα αυτά είναι δημιουργήματα των ισχυρών ούτως ώστε να εξυπηρετούνται τα συμφέροντά τους.

Επιπλέον, ο Morgenthau τονίζει πως πρωταρχικό μέλημα των κρατών είναι η αύξηση της ισχύος τους και ιδιαίτερα της στρατιωτικής (Morgenthau, 1948). Παρ' όλα αυτά, ο κλασικός ρεαλισμός δεν εξετάζει τα πολιτικά χαρακτηριστικά του εσωτερικού των κρατών, το ρόλο της οικονομίας και τη συμβολή των διεθνών οργανισμών στη λήψη αποφάσεων από τα κράτη (Κουσκουβέλης, 2005, σ. 62). Συνεπώς, η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού παρουσιάζει μια παθογένεια όσον αφορά την επεξήγηση φαινομένων στα οποία παίζουν ρόλο οι συγκεκριμένες μεταβλητές του διεθνούς συστήματος.

2.3.Νεοκλασικός Ρεαλισμός

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός παρουσιάζει μια πολυεπίπεδη ανάλυση του διεθνούς συστήματος στην οποία εξετάζονται τόσο τα κράτη ως οντότητες, όσο και το ίδιο το διεθνές σύστημα. Επίσης, ο νεοκλασικός ρεαλισμός λαμβάνει υπόψη το ρόλο που διαδραματίζει η ηγεσία των κρατών, καθώς και άλλα εσωτερικά χαρακτηριστικά του κράτους στον καθορισμό της εξωτερικής τους πολιτικής. Προσπαθεί δηλαδή να ερμηνεύσει τα γεγονότα χρησιμοποιώντας τόσο αντικειμενικά, όσο και υποκειμενικά κριτήρια. Οι μεταβλητές οι οποίες καθορίζουν τη συμπεριφορά των κρατών μπορούν να είναι είτε εθνικές είτε διεθνείς (Gideon, 1998, σσ. 150 - 152).

Η θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού δεν αποσκοπεί στην περιθωριοποίηση της κλασικής του μορφής, αλλά επιδιώκει την ανάδειξη της υποκειμενικότητας στην εξωτερική πολιτική των κρατών. Χωρίς την ερμηνεία της υποκειμενικότητας της πολιτικής ηγεσίας, ο κλασικός ρεαλισμός αποτελεί μια ελλιπή θεωρία την οποία ο νεοκλασικός ρεαλισμός συμπληρώνει χωρίς όμως να επιδιώκει να δημιουργήσει μια νέα και ανεξάρτητη θεωρία των διεθνών σχέσεων (Baylis & Smith, 2007, σσ. 125 - 126).

Ως κυριότεροι νεοκλασικοί ρεαλιστές μπορούν να χαρακτηριστούν οι Zakaria και Wohlforth. Ο Zakaria τονίζει το ρόλο που διαδραματίζουν οι αντιλήψεις της πολιτικής

ηγεσίας των κρατών στον καθορισμό της εξωτερικής πολιτικής (Zakaria, 1998). Ο δε Wohlforth κάνοντας χρήση του παραδείγματος του ψυχρού πολέμου τονίζει τη σημασία των αντιλήψεων και των προκαταλήψεων των πολιτικών οι οποίες εν τέλει επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική των κρατών (Wohlforth, 1993).

Εν ολίγοις, οι δύο τότε μεγάλοι πόλοι του διεθνούς συστήματος χρησιμοποίησαν με διαφορετικό τρόπο τις δυνατότητές τους, κάτι το οποίο υποδηλώνει την υποκειμενικότητα στις ενέργειες των κρατών και κάτι το οποίο ξεφεύγει από τη νεορεαλιστική ιδέα ότι τα κράτη υπό τις ίδιες συνθήκες και με τα ίδια συμφέροντα θα ενεργήσουν με τον ίδιο τρόπο. Όσον αφορά το διεθνές σύστημα, ο νεοκλασικός ρεαλισμός τοποθετείται πιο κοντά στον παραδοσιακό ρεαλισμό, καθώς υποστηρίζει πως το διεθνές σύστημα είναι εξαρτώμενο από διάφορες μεταβλητές σε αντίθεση με τον νεορεαλισμό ο οποίος το θεωρεί ανεξάρτητο.

2.4.Νεορεαλισμός ή Δομικός Ρεαλισμός

Η θεωρία του νεορεαλισμού αποτελεί ουσιαστικά την εξέλιξη της θεωρίας του πολιτικού ρεαλισμού την οποία έχει εξελίξει ο θεωρητικός Kenneth Waltz. Σε αντίθεση με την πλήρη κρατικοκεντρική προσέγγιση του κλασικού ρεαλισμού, ο νεορεαλισμός δίνει μεγαλύτερη έμφαση στο διεθνές σύστημα και τη δομή του. Η ίδια η δομή του διεθνούς συστήματος, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί ωθεί τα κράτη σε μια αέναη προσπάθεια απόκτησης ισχύος. Η επιθυμία αυτή των κρατών είναι αποτέλεσμα του φαύλου κύκλου του διλήμματος ασφαλείας στο οποίο βρίσκονται και προκαλείται από το ίδιο το διεθνές σύστημα (Σπυρόπουλος, 2010, p. 46).

Σύμφωνα με τον Waltz, η ύπαρξη του διεθνούς συστήματος προϋποθέτει την ικανοποίηση των παρακάτω συνθηκών (Κουσκουβέλης, 2005, σσ. 65 - 68):

Τα κράτη αποτελούν τα υποκείμενα του διεθνούς συστήματος και συνδέονται μεταξύ τους. Κάθε αλλαγή η οποία γίνεται σε ένα υποκείμενο του διεθνούς συστήματος ενδέχεται να επηρεάσει σε κάποιο βαθμό και τα υπόλοιπα κράτη. Κατά συνέπεια, το διεθνές σύστημα είναι μια δυναμική και μεταβαλλόμενη οντότητα η οποία εξαρτάται κατά κόρον από τις ενέργειες των κρατών.

Τόσο η συμπεριφορά όσο και οι προτεραιότητες κάθε κράτους, θα πρέπει να διαφέρουν από αυτά του διεθνούς συστήματος. Όμως, τα όρια μέσα στα οποία ένα κράτος ενεργεί μέσα στο διεθνές σύστημα, καθορίζονται από το ίδιο το σύστημα και τη δομή του (Κουσκουβέλης, 2005, σ. 66).

Ο νεορεαλισμός έρχεται και καλύπτει το θεωρητικό κενό που έχει ο κλασικός ρεαλισμός όσον αφορά το διεθνές σύστημα και τη δομή του. Το διεθνές σύστημα είναι αυτό το οποίο ασκεί πίεση στα κράτη ούτως ώστε αυτά να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο

ασκούν την εξωτερική τους πολιτική αλλά και το «εθνικό» τους συμφέρον. Παρ' όλα αυτά, ο νεορεαλισμός δεν είναι σε θέση να δώσει απαντήσεις για αλλαγή στη στάση των κρατών η οποία ενδεχομένως να οφείλεται σε αλλαγές οι οποίες έχουν γίνει στο εσωτερικό του.

Επιπρόσθετα, σε αναλογία με τη θεωρία του κλασικού ρεαλισμού, ο νεορεαλισμός θεωρεί αμελητέα τη δράση των διεθνών οργανισμών στον καθορισμό της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Εφόσον οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούν δημιούργημα των ισχυρών κρατών για να ελέγχουν τα μικρότερα και τα κράτη αυτά ενδιαφέρονται για τη συνεχή βελτίωση της θέσης τους μέσα στο διεθνές σύστημα, οι διεθνείς οργανισμοί δεν είναι ικανοί να αποτρέψουν τα κράτη από το να προβούν σε χρήση βίας έναντι άλλων κρατών (Heywood, 2011, pp. 60 - 61).

Ως παρακλάδια του νεορεαλισμού μπορούν να χαρακτηριστούν οι θεωρίες του αμυντικού αλλά και του επιθετικού ρεαλισμού. Οι δύο αυτές θεωρίες γεννήθηκαν ως φυσικό επακόλουθο της εξέλιξης της ρεαλιστικής θεωρίας και της προσπάθειας για περαιτέρω ερμηνεία των φαινομένων του διεθνούς συστήματος. Αν και οι δύο θεωρίες παραμένουν «δομικές» παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ως προς τη συμπεριφορά των κρατών (Τζιάρρας, 2022).

2.4.1. Αμυντικός Ρεαλισμός

Ο Kenneth Waltz στο έργο «Θεωρία διεθνούς Πολιτικής» ορίζει τη δομική - συστημική θεωρία του αμυντικού ρεαλισμού. Βασική ιδέα της θεωρίας αυτής είναι ότι το άναρχο διεθνές σύστημα είναι αυτό το οποίο ωθεί τα κράτη να τηρούν μια στάση άμυνας ούτως ώστε να διατηρηθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια. Η στάση αυτή των κρατών οδηγεί σε μια ισορροπία ισχύος στο διεθνές σύστημα, κάτι το οποίο αυξάνει ταυτόχρονα και την ασφάλειά τους. Όπως πολύ εύστοχα αναφέρει ο Schweller, στη θεωρία του αμυντικού ρεαλισμού του Waltz υπάρχει μια προκατάληψη υπέρ του στάτους κβο (Mearsheimer, 2011, pp. 57 - 60). Η ασφάλεια αυτή απουσιάζει από την άλλη και αντίθετη δομική θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού.

Κεντρικός πυλώνας της εξωτερικής πολιτικής κάθε κράτους είναι η συνέχιση της ύπαρξης και διαιώνισής του μέσα στην ιστορία. Η επιβίωση κάθε κράτους εξαρτάται από την αποτρεπτική του ικανότητα. Στην αποτροπή, το κάθε κράτος επιδιώκει να αποτρέψει τα άλλα κράτη από το να αποκομίσουν κέρδη εις βάρος του. Παράλληλα, σύμφωνα με τον αμυντικό ρεαλισμό τα κράτη δεν επιδιώκουν απαραίτητα να μεγιστοποιήσουν τα δικά τους κέρδη. Με άλλα λόγια, πρωταρχικό κίνητρο των κρατών είναι να εγγυηθούν τη δική τους ασφάλεια. Για παράδειγμα, ο αμυντικός ρεαλισμός μπορούσε να επεξηγήσει την υποστήριξη

των ΗΠΑ στη βιομηχανική πρόοδο της Ιαπωνίας την περίοδο μετά το 1945 (Heywood, 2011, σ. 234).

Όπως επισημαίνουν οι Robert Jervis, Jack Snyder και Stephen Van Evera υφίσταται η έννοια του ισοζυγίου άμυνας επίθεσης. Εάν ένα κράτος πιστεύει ότι τον ευνοεί η άμυνα τότε δε θα έχει κίνητρο για να κάνει χρήση βίας και θα επιδιώξει τη διατήρηση του στάτους κβο. Εάν όμως θεωρεί ότι τον ευνοεί η επίθεση, δε θα διστάσει να την εξαπολύσει. Παρ' όλα αυτά, ο αμυντικός ρεαλισμός παραδέχεται ότι ναι μεν μπορεί να γίνει χρήση βίας από τα κράτη όταν αυτά βρεθούν στην κατάλληλη θέση και με τις κατάλληλες συνθήκες, όμως τις περισσότερες φορές τα κράτη τείνουν να επιλέγουν την άμυνα και τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης, καθώς το ίδιο το διεθνές σύστημα δεν τους παρέχει επαρκή κίνητρα ούτως ώστε να επιλέξουν την ανατροπή της υφιστάμενης ισορροπίας ισχύος (Mearsheimer, 2011, σσ. 60 - 62).

2.4.2.Επιθετικός Ρεαλισμός

Η δομική – συστημική θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού σύμφωνα με τον John Mearsheimer στηρίζεται σε πέντε βασικά αξιώματα (Mearsheimer, 2011, σσ. 61-64, 79-83):

Το διεθνές σύστημα είναι άναρχο. Τα κράτη αποτελούν την υπέρτατη μορφή εξουσίας και κανένας άλλος οργανισμός δεν μπορεί να επιβληθεί σε αυτά. Κατά συνέπεια, τα κράτη είναι κυρίαρχα και δεν υποχρεούνται να λογοδοτήσουν σε κανένα άλλο κράτος ή οργανισμό.

Οι μεγάλες δυνάμεις διαθέτουν στρατιωτική ισχύ και επιθετική ικανότητα. Σε αντίθεση με τον αμυντικό ρεαλισμό, η θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει ανώτατο όριο στο πόση ισχύ θα επιδιώξουν τα κράτη να αποκτήσουν. Η στρατιωτική ισχύς κάθε κράτους είναι ικανή να προκαλέσει ζημιά σε ένα άλλο κράτος σε περίπτωση μιας πολεμικής σύρραξης. Τόσο η έκβαση όσο και η ζημιά που μπορεί ένα κράτος να προκαλέσει σε ένα άλλο εξαρτάται από το πόση στρατιωτική ισχύ διαθέτει. Η στρατιωτική ισχύς για ένα κράτος εκφράζεται με τον αριθμό του έμψυχου και αξιόμαχου ανθρώπινου του δυναμικού αλλά και με την ποσότητα και την τεχνολογία των οπλικών του συστημάτων.

Κανένα κράτος δε μπορεί να είναι σίγουρο για τις προθέσεις των άλλων κρατών. Σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα όπου κάθε κράτος αναζητεί την επιβίωσή του, δε μπορεί να υπάρξει εφησυχασμός όσον αφορά τις προθέσεις των άλλων κρατών.

Οι μεγάλες δυνάμεις θέτουν ως πρωταρχικό τους στόχο την επιβίωσή τους. Με τον τρόπο αυτό ορίζεται και η τραγικότητα στην πολιτική τους η οποία τις αναγκάζει να επιδιώκουν τη συνεχή ισχυροποίηση της θέσης τους και να αναζητήσουν εν τέλει την

ηγεμονία (Μικέλης & Τρούλης, 2015, pp. 46 - 47). Η ηγεμονία μπορεί να επιτευχθεί σε περιφερειακό επίπεδο αρχικά και εφόσον είναι δυνατό να επιτευχθεί η παγκόσμια ηγεμονία.

Οι μεγάλες δυνάμεις γνωρίζουν πολύ καλά το πως λειτουργεί το διεθνές σύστημα, αλλά και πως θα πρέπει να ενεργούν ούτως ώστε να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Αποτελούν με λίγα λόγια ορθολογικούς δρώντες.

Ωστόσο, η συμπεριφορά των κρατών επηρεάζεται και καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από εξωτερικούς μοχλούς πίεσης, όπως δηλαδή το ίδιο το διεθνές σύστημα. Με φόρο τον αγώνα για επιβίωση, τα κράτη αναζητούν την ισχύ και δε διστάζουν να τη χρησιμοποιήσουν εάν βρεθούν σε πλεονεκτική θέση έναντι άλλων κρατών. Με τον τρόπο αυτό, αποδυναμώνουν τα άλλα κράτη, αυξάνουν το αίσθημα ασφάλειάς που νιώθουν και εν τέλει αυξάνουν τις πιθανότητές τους για επιβίωση. Το πόσο ασφαλές νιώθει ένα κράτος σύμφωνα με τον επιθετικό ρεαλισμό εξαρτάται και από το μερίδιο της παγκόσμιας ισχύος που διαθέτει (Mearsheimer, 2011, σσ. 61 - 62).

Ακόμη, ο επιθετικός ρεαλισμός έχει βασιστεί τόσο στη θεωρία του κλασικού ρεαλισμού, όσο και στο δομικό ρεαλισμό υιοθετώντας ταυτόχρονα όλες τους τις παραδοχές (Evaghorou, 2009, p. 228). Τα κράτη τείνουν και επιδιώκουν να υιοθετούν επιθετική εξωτερική πολιτική όταν διαθέτουν περισσότερη ισχύ από τους αντιπάλους τους. Τα κράτη αυτά δεν είναι απαραίτητο να αποτελούν Μεγάλες δυνάμεις αλλά μπορούν να είναι και περιφερειακές δυνάμεις σε μια γεωγραφική περιοχή. Ο λόγος για τον οποίο τα κράτη σέρνονται σε μια τέτοια επιθετική στρατηγική είναι η άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος και η κατανομή ισχύος (Evaghorou, 2009, pp. 241 - 242).

2.5.Σύνοψη κεφαλαίου

Συνοψίζοντας, κάθε συνιστώσα της ρεαλιστικής θεωρίας των διεθνών σχέσεων προσφέρει μια διαφορετική οπτική ερμηνεία των γεγονότων που διαδραματίζονται στο διεθνές σύστημα. Καμία θεώρηση των διεθνών σχέσεων, τόσο του ρεαλισμού όσο και των υπολοίπων δεν είναι σε θέση να ερμηνεύσει πλήρως τα δρώμενα του διεθνούς συστήματος. Κάποιες θεωρίες υπερτερούν σε συγκεκριμένα γεγονότα, άλλες σε κάποια άλλα ενώ σε αρκετές περιπτώσεις για την πλήρη ερμηνεία απαιτείται ένα συνονθύλευμα θεωριών. Παρ' όλα αυτά, ο ρεαλισμός με τις επιμέρους του συνιστώσες διατηρεί την πρωτοκαθεδρία ως η χρησιμότερη θεωρία των διεθνών σχέσεων η οποία μπορεί να ερμηνεύσει σε μεγάλο βαθμό και με μεγάλη ακρίβεια τις εξελίξεις του διεθνούς συστήματος.

3.Ιστορία της Ουκρανίας

3.1.Εισαγωγικά Ιστορικά στοιχεία (μέχρι το 2014)

Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1990, η επιθυμία τόσο της Ουκρανίας όσο και των περισσότερων Σοσιαλιστικών Δημοκρατικών της ΕΣΣΔ για ανεξαρτητοποίηση έγινε εντονότερη. Για τον Γκορμπατσόφ η Ουκρανία αποτελούσε ίσως τη σημαντικότερη Σοσιαλιστική Δημοκρατία στην ΕΣΣΔ καθώς της παρείχε ένα μεγάλο μέρος της βιομηχανικής παραγωγής. Παρ' όλα αυτά, η Σοβιετική Ένωση είχε αρχίσει ήδη να καταρρέει και τον Νοέμβριο του 1990 ο Ρώσος πρόεδρος Γιέλτσιν και ο πρόεδρος του Ανώτατου Σοβιέτ της Ουκρανίας Λεονίντ Κραβτσούκ υπέγραψαν συμφωνία η οποία προέβλεπε την ανεξαρτησία της Ουκρανίας από την ΕΣΣΔ (Blaj, 2013, pp. 165 - 172).

Στις 24 Αυγούστου 1991, η Ουκρανία μαζί με δεκατέσσερα άλλα κράτη ανακήρυξαν επισήμως την ανεξαρτησία τους από την ΕΣΣΔ. Αξίζει να σημειωθεί πως ο πληθυσμός της Ουκρανίας υπερψήφισε το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της. Όμως, στην περιοχή της Κριμαίας ένα μεγάλο ποσοστό καταψήφισε την ανεξαρτησία καθώς ο Ρωσόφωνος της πληθυσμός δεν επιθυμούσε την απομάκρυνση από τη Ρωσία (Barrington & Herron, 2004, σ. 58). Ακόμη, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού των περιοχών του Ντονμπάς και του Λουγκάνσκ απείχε από το δημοψήφισμα. Ενδεικτικά, ο Ρωσόφωνος πληθυσμός των περιοχών αυτών απαρτιζόταν ποσοστό πάνω του 40% (Barrington & Herron, 2004, σ. 80).

Στις προεδρικές εκλογές του 2004, οι δύο κυριότεροι υποψήφιοι ήταν ο «Φιλωρώσος» Yanukovich και ο «Φιλοδυτικός – Φιλοευρωπαϊός» Yushchenko. Παρόλο που ο Yanukovich κέρδισε το δεύτερο γύρο των εκλογών την 21^η Νοεμβρίου 2004, τόσο η αντιπολίτευση όσο και οι διεθνείς παρατηρητές των εκλογών διαμαρτυρήθηκαν για εκλογική νοθεία. Μετά από μια σειρά πολυήμερων διαδηλώσεων οι οποίες έγιναν γνωστές ως «Πορτοκαλί Επανάσταση», η αντιπολίτευση πέτυχε την ακύρωση του αποτελέσματος των εκλογών και τη διεξαγωγή νέου επαναληπτικού γύρου στις 26 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους. Τον επαναληπτικό γύρο κέρδισε ο Yushchenko με ποσοστό 51.99% (Subtelny, 2009, pp. 636 - 639).

Η περίοδος που ακολούθησε, βρήκε την Ουκρανία αντιμέτωπη με μια εκτεταμένη πολιτική κρίση, στην οποία άλλαζαν συνεχώς κυβερνήσεις. Από το 2005 έως και το 2008, η Ουκρανία είχε αλλάξει συνολικά 4 κυβερνήσεις (Barrington & Herron, 2004, σ. 642). Όπως ήταν αναμενόμενο, ο νέος πρόεδρος ακολούθησε Φιλοδυτική πολιτική και οι σχέσεις της Ουκρανίας με τη Ρωσική Ομοσπονδία περνούσαν κρίση.

Ο Yushchenko επιθυμούσε την ένταξη της Ουκρανίας τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στο NATO. Οι ΗΠΑ υποστήριζαν θερμά τις διαδικασίες ένταξης της Ουκρανίας στο

NATO. Η Ρωσία θεωρούσε την ένταξη της Ουκρανίας στο NATO ως απειλή και υποκινούσε Αντί-Νατοϊκές διαμαρτυρίες και αναταραχές στην Κριμαία (Barrington & Herron, 2004, σσ. 648 - 651). Στη σύνοδο κορυφής του NATO τον Απρίλιο του 2008 στο Βουκουρέστι, Ουκρανία και η Γεωργία έλαβαν ανεπίσημη πρόσκληση ένταξης στο NATO. Τέσσερις μήνες αργότερα, η Ρωσία εισέβαλε στη Γεωργία με πρόφαση την προστασία της Ρωσικής μειονότητας στη Νότια Οσσετία (Reid, 2023, p. 238).

3.2. Η κρίση του 2014 και η προσάρτηση της Κριμαίας

Στις εκλογές του 2010, ο Yanukovich εκλέχθηκε πρόεδρος της Ουκρανίας. Η νίκη του Yanukovich έφερε τη βελτίωση των σχέσεων της Ουκρανίας με τη Ρωσική Ομοσπονδία αλλά και την προσπάθεια συγκέντρωσης περισσότερης εξουσίας στο πρόσωπό του. Τον Νοέμβριο του 2013, ο Yanukovich δεν υπέγραψε συνθήκη σύνδεσης με την ΕΕ αφήνοντας την επιθυμία του Ουκρανικού λαού για Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Ως αντίδραση, ξεκινήσαν εκτεταμένες διαδηλώσεις σε όλη τη χώρα οι οποίες ονομάστηκαν ως «Η επανάσταση της αξιοπρέπειας» ή κίνημα Γιουρομαϊντάν. Οι διαδηλώσεις αυτές εξελίχθηκαν σε μια εκτεταμένη και αιματηρή επανάσταση στη χώρα κατά την οποία απαιτείτο η υπογραφή της συνθήκης με την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και η παραίτηση του Φιλωρόσου προέδρου Yanukovich (Plokhly, 2015, pp. 339 - 341).

Ο Yanukovich εγκατέλειψε την Ουκρανία την 21^η Φεβρουαρίου του 2014, και το Ουκρανικό κοινοβούλιο ψήφισε την απομάκρυνσή του από τη θέση του προέδρου της χώρας. Πέντε μέρες αργότερα την 26^η Φεβρουαρίου 2014, Ρώσοι στρατιώτες με στολές χωρίς διακριτικά εισέβαλαν στη χερσόνησο της Κριμαίας και κατέλαβαν το κτίριο του Κοινοβουλίου. Με τον τρόπο αυτό η Ρωσία ουσιαστικά εκμεταλλεύθηκε την απουσία ηγεσίας στην Ουκρανία αλλά και τις ταραχές που γίνονταν στο εσωτερικό της. Με τις «ευλογίες» της Ρωσίας εγκαταστάθηκε Φιλωρωσική κυβέρνηση στην Κριμαία. Η νέα κυβέρνηση της Κριμαίας έκοψε τα ουκρανικά τηλεοπτικά κανάλια, απαγόρευσε την παράδοση ουκρανικών εφημερίδων και εξαπέλυσε προπαγάνδα για τον διαχωρισμό της Κριμαίας από την Ουκρανία (Plokhly, 2015, σσ. 339 - 341).

Στις 16 Μαρτίου του 2014 διεξήχθη δημοψήφισμα στην Κριμαία κατά το οποίο οι πολίτες της θα αποφάσιζαν για την προσάρτησή της στη Ρωσική Ομοσπονδία. Το 97% ψήφισε την ένωση με τη Ρωσία. Παρ' όλα αυτά, η γενική συνέλευση του ΟΗΕ έκρινε το δημοψήφισμα παράνομο. Δύο μέρες αργότερα, ο Ρώσος Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν προσάρτησε επισήμως την Κριμαία στη Ρωσική Ομοσπονδία. Η Ουκρανική κυβέρνηση δεν αναγνώρισε το δημοψήφισμα όμως δεν ήταν σε θέση να εισέλθει σε πόλεμο με τη Ρωσία λόγω εσωτερικών πολιτικών αναταραχών (Plokhly, 2015, σσ. 340 - 341).

Επιπλέον, η Ρωσία απαιτούσε την ομοσπονδοποίηση της Ουκρανίας καθώς την ενδιέφεραν ιδιαίτερα οι περιοχές στα Ανατολικά και νότια της χώρας. Για τις περιοχές αυτές, η Ρωσία επιθυμούσε την ανεξαρτητοποίησή τους από την Ουκρανία και την ίδρυση της «Νέας Ρωσίας» η οποία θα αποτελείτο από τις περιφέρειες του Χαρκόβου, του Λουγκάνσκ, του Ντονιέτσκ, του Ντινπροπετρόφσκ, της Ζαπορίζια, του Μικολάιβ, της Χερσώνας και της Οδησσού. Με τον τρόπο αυτό, η Ρωσία θα επιτύγχανε και την χερσαία ένωση με την περιοχή της Υπερδενιστερίας στη Μολδαβία. Παρ' όλα αυτά, το ποσοστό του πληθυσμού που επιθυμούσε ένωση με τη Ρωσία στις περιοχές αυτές ήταν αρκετά χαμηλό και δεν παρείχε σε καμία περίπτωση πλειοψηφία. Παράλληλα, η Ρωσία ξεκίνησε μια προσπάθεια αποσταθεροποίησης της Ουκρανίας με τη βιομηχανική περιοχή του Ντονμπάς να αναδεικνύεται μια από τις πιο προβληματικές για την Ουκρανία περιοχές.

Ταυτόχρονα, με υποκίνηση της Ρωσίας δημιουργήθηκαν οι αυτοαποκαλούμενες Λαϊκές Δημοκρατίες του Ντονιέτσκ και του Λουγκάνσκ, οι οποίες αποσχίστηκαν από την Ουκρανία χωρίς όμως την αναγνώρισή τους. Οι ενέργειες αυτές έφεραν την αντίδραση της Ουκρανικής Κοινωνίας η οποία συμμετείχε ενεργά στον πόλεμο εναντίον των αποσχισθεισών περιοχών με δεκάδες χιλιάδες εθελοντές στρατιώτες. Η Ρωσία παρείχε αρχικά μόνο οπλισμό στους αποσχισθέντες, αλλά στη συνέχεια έστειλε τακτικά στρατεύματα και μισθοφόρους για να πολεμήσουν τους Ουκρανούς.

Τον Σεπτέμβριο του 2014 υπεγράφη συνθήκη κατάπαυσης του πυρός στο Μίνσκ της Λευκορωσίας η οποία όμως δεν είχε τηρηθεί. Πέρα από τη Ρωσία και την Ουκρανία, στις διαπραγματεύσεις συμμετείχαν η Γερμανία και η Γαλλία. Τον Ιανουάριο του 2015 υπεγράφη η δεύτερη συνθήκη του Μίνσκ η οποία προέβλεπε μεταξύ άλλων την κατάπαυση του πυρός που δεν είχε τηρηθεί στην πρώτη συνθήκη και την παροχή μιας μορφής αυτονομίας στις δυο αποσχισθείσες περιοχές (Plokhy, 2015, σσ. 341 - 345)

Η σύγκρουση ουσιαστικά είχε παγώσει καθώς ούτε η Ρωσία ούτε η Ουκρανία αποδέχονταν την υφιστάμενη κατάσταση. Η Ουκρανία δεν ανεχόταν καμία παραχώρηση εδαφών στη Ρωσία αλλά ούτε την απόσχιση των δύο περιοχών. Η Ρωσία δεν κατάφερε να δημιουργήσει τη «Νέα Ρωσία» αλλά ούτε να ανατρέψει τη ροπή της Ουκρανίας προς τη Δύση.

3.3. Η Στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στις 24 Φεβρουαρίου 2022

Από τον Ιανουάριο του 2022, η Ουκρανία επανάφερε έντονα το ζήτημα της επανένταξης της Κριμαίας στην Ουκρανία αλλά και του καθορισμού του καθεστώτος των δυο αυτοαποκαλούμενων Λαϊκών Δημοκρατιών του Ντονιέτσκ και του Λουγκάνσκ. Η Ρωσία είχε επανειλημμένα τονίσει πως οποιαδήποτε προσπάθεια ανακατάληψης των

περιοχών αυτών από την Ουκρανία αποτελεί κόκκινη γραμμή και θα αναγκαστεί να απαντήσει συνολικά με στρατιωτικά μέσα.

Η Ρωσία απέστειλε στρατιωτική δύναμη εκατό χιλιάδων στρατιωτών στο έδαφος της κοντά στα Ρώσο – Ουκρανικά σύνορα ενώ ταυτόχρονα απέστειλε και στρατεύματα στη γείτονα και σύμμαχο Λευκορωσία. Για τη μεγάλη αυτή μετακίνηση στρατευμάτων η Ρωσία επικαλέστηκε λόγους στρατιωτικών ασκήσεων. Παρ'όλες τις διαβεβαιώσεις του Κρεμλίνου ότι η συγκέντρωση στρατευμάτων ήταν για σκοπούς ασκήσεων, οι ΗΠΑ ανησυχούσαν και προειδοποιούσαν το Κίεβο για μια επικείμενη μεγάλης κλίμακας Ρωσική εισβολή στο έδαφος της. Ο Ρώσος Πρόεδρος Πούτιν κατηγορήσε το Κίεβο για επικίνδυνους ελιγμούς και δεν έλαβε τις διαβεβαιώσεις που ζητούσε για την ασφάλεια στην Ευρώπη οι οποίες ήταν η απομάκρυνση των δυνάμεων του Βορειοατλαντικού συμφώνου από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία (Παπαφλωράτος, 2022, σ. 75).

Στο διάγγελμα της 21^{ης} Φεβρουαρίου του 2022, ο Ρώσος πρόεδρος αναγνώρισε την ανεξαρτησία των Λαϊκών Δημοκρατιών του Ντονιέτσκ και του Λουχάνσκ ως ανταπόκριση στο κάλεσμα του λαού των δύο περιοχών αυτών. Μεταξύ άλλων, αναφέρθηκε στη σημασία της Ουκρανίας για τη Ρωσία και το Ρωσικό έθνος αλλά και στην «ανυπόστατη» φύση του σύγχρονου κράτους της Ουκρανίας το οποίο δημιουργήθηκε από τη Ρωσία, μετά τη Ρωσική Επανάσταση (The Kremlin, Moscow, 2022). Η αντίδραση της διεθνούς κοινότητας υπήρξε έντονη και την επόμενη ημέρα οι ΗΠΑ επέβαλαν κυρώσεις σε υψηλόβαθμα στελέχη του Ρωσικού καθεστώτος. Ο Ουκρανός πρόεδρος Βολοντιμίρ Ζελένσκι κάλεσε τη Δύση να στηρίξει τη χώρα του και κατηγορήσε τη Ρωσία για παραβίαση της κυριαρχίας της Ουκρανίας (Παπαφλωράτος, 2022, σσ. 97 - 99).

Με δεύτερο διάγγελμα, ο Ρώσος πρόεδρος ανακοίνωσε στις 24 Φεβρουαρίου 2022 τη διεξαγωγή ευρείας κλίμακας στρατιωτικής εισβολής στην Ουκρανία την οποία χαρακτήρισε ως «Ειδική Στρατιωτική Επιχείρηση». Ο Πούτιν επικαλέστηκε το άρθρο 51 κεφάλαιο VII του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών κατόπιν έκκλησης για βοήθεια από τις αυτοαποκαλούμενες Λαϊκές Δημοκρατίες του Ντονιέτσκ και του Λουγκάνσκ. Τόνισε επίσης ότι την ευθύνη για οποιαδήποτε αιματοχυσία την φέρει αποκλειστικά η Ουκρανική κυβέρνηση (The Kremlin, Moscow, 2022). Ακόμη, ο Πούτιν ανέφερε ότι σκοπός της «Ειδικής Στρατιωτικής Επιχείρησης» είναι η αποναζιστικοποίηση και ο αφοπλισμός της Ουκρανίας ούτως ώστε να σταματήσει η γενοκτονία του Ρωσόφωνου πληθυσμού. Επιπλέον, ο Ρώσος Υπουργός εξωτερικών Σεργκέι Λαβροφ, ανέφερε ότι σκοπός της «Ειδικής Στρατιωτικής Επιχείρησης» είναι ο τερματισμός της αέναης επέκτασης του NATO (Singh, 2023, p. 133).

Η Ρωσία ανέμενε μια αστραπιαία νίκη με την οποία θα καταλάμβανε το Κίεβο και θα επιδίωκε την ανατροπή του καθεστώτος. Παρ' όλα αυτά, οι επιθέσεις της αποκρούστηκαν από τις Ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις οι οποίες είχαν αρχίσει να δέχονται στρατιωτική βοήθεια από τη Δύση. Η «Ειδική Στρατιωτική Επιχείρηση» αφοσιώθηκε στα Ανατολικά της Ουκρανίας και συγκεκριμένα στις περιοχές του Ντονιέτσκ, του Λουχάνσκ, της Ζαπορίζια και της Χερσώνας, όπου η Ρωσία διεξήγαγε δημοψηφίσματα για την προσάρτησή τους. Στις 5 Οκτωβρίου 2022, ο Βλαντιμίρ Πούτιν επικύρωσε την προσάρτηση των περιοχών αυτών στη Ρωσική Ομοσπονδία χωρίς όμως ακόμη να τελούν πλήρως υπό τον έλεγχό της (Singh, 2023, σσ. 141 - 144).

3.4.Σύνοψη κεφαλαίου

Συνοψίζοντας, η κρίση που ξεκίνησε το 2014 αποτέλεσε κομβικό σημείο στη σύγχρονη Ιστορία τόσο της Ρωσίας όσο και της Ουκρανίας. Επιπλέον, οδήγησε στην αλλαγή συνόρων, αν και μη αναγνωρισμένων, μέσω της προσάρτησης της Κριμαίας από τη Ρωσία και υπήρξε ουσιαστικά πρόδρομος της στρατιωτικής εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022.

4.Ρεαλιστικές ερμηνείες

4.1.Εισαγωγή κεφαλαίου

Την 24^η Φεβρουαρίου του 2022 με την έναρξη της Ρωσικής στρατιωτικής εισβολής στην Ουκρανία, η διεθνής επιστημονική κοινότητα των διεθνών σχέσεων κινήθηκε άμεσα για τόσο για την επίρριψη ευθυνών στη Ρωσία, όσο και για την αναζήτηση των αιτιών της σύρραξης. Κάθε θεωρία των διεθνών σχέσεων διατυπώνει τη δική της ερμηνεία σε σχέση με τον πόλεμο στην Ουκρανία, ενώ κάποιες από αυτές παραθέτουν σχεδόν ταυτόσημες ερμηνείες. Η ρεαλιστική θεωρία λόγω και της «κρατικοκεντρικής» και «αναρχοκεντρικής» της φύσης διατυπώνει μια πειστική θεωρία για τις αιτίες της εισβολής. Παρ' όλα αυτά, η ρεαλιστική θεωρία χωρίζεται σε επιμέρους συνιστώσες/εκδοχές κάθε μια από αυτές ερμηνεύει με διαφορετικό τρόπο τα δρώμενα. Ταυτόχρονα, θα εξεταστεί κατά πόσον ο Ρωσικός αλυτρωτισμός επί της Ουκρανίας ευσταθεί ή εάν αποτελεί ένα ακόμη Ρωσικό δημιούργημα για την επιδίωξη των στόχων της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής.

4.2.Κλασικός Ρεαλισμός

Οι Anjani και Paksi εξετάζουν την εμπλοκή των ΗΠΑ στον πόλεμο στην Ουκρανία χρησιμοποιώντας τις ιδέες του κλασικού ρεαλισμού (Anjani & Paksi, 2023). Σύμφωνα με τον κλασικό ρεαλισμό, οι διεθνείς σχέσεις είναι κατά κύριο λόγο βίαιες και οδηγούν σε συγκρούσεις. Η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και ο εκδημοκρατισμός της Ανατολικής Ευρώπης έθιξαν το ρόλο της Ρωσίας ως μια μεγάλη δύναμη και ως περιφερειακός ηγεμόνας. Ο ανταγωνισμός Ρωσίας – Ουκρανίας δε θα μπορούσε παρά να αποτελεί μια από αυτές τις περιπτώσεις όπου πρέπει να επιλυθεί με τη χρήση βίας. Η Ουκρανία είναι προσανατολισμένη στην πλήρη απαγκίστρωση από τη Ρωσία ενώ η Ρωσία είναι αποφασισμένη να διατηρήσει τη θέση του περιφερειακού ηγεμόνα διατηρώντας ταυτόχρονα την Ουκρανία εντός της δικής της σφαίρας επιρροής (Anjani & Paksi, 2023, p. 27).

Ακόμη, τόσο η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 όσο και η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2022 μπορούν να ερμηνευτούν ως επεκτατική εξωτερική πολιτική της Ρωσίας η οποία εκμεταλλεύτηκε την αναρχία του διεθνούς συστήματος. Όσον αφορά την εμπλοκή των ΗΠΑ στον πόλεμο στην Ουκρανία, οι Ηνωμένες Πολιτείες με την εμπλοκή τους προσπαθούν να διατηρήσουν τη θέση του παγκόσμιου ηγεμόνα στο διεθνές σύστημα. Με την αποστολή πολεμικού υλικού στην Ουκρανία, οι ΗΠΑ με ελάχιστο κόστος δεν εμπλέκονται ενεργά στον πόλεμο αλλά πετυχαίνουν τον αντικειμενικό τους σκοπό. Διατηρούν την πρωτοκαθεδρία του διεθνούς συστήματος χωρίς να απειλούνται από μια πιθανή επικείμενη επίθεση από τη Ρωσία (Anjani & Paksi, 2023, pp. 28 - 29).

Η Céline Marangé αναφέρει ότι η Ρωσική ηγεσία ακολουθεί μια κλασική ρεαλιστική πολιτική σύμφωνα με την οποία χρησιμοποιεί τις δυνατότητες της Ρωσικής Ομοσπονδίας για τη διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής. Πιο συγκεκριμένα, η Ρωσία τα τελευταία χρόνια έχει αναβαθμίσει τις ένοπλες τις δυνάμεις και δε δίστασε να προβάλει και να επιδείξει πολλάκις την ισχύ της, τόσο συμβατική, όσο και την πυρηνική. Ακόμη, ο Balzacq αναφέρει ότι η Ρωσική ελίτ νοσταλγεί σε μεγάλο βαθμό το ένδοξο Ρωσικό παρελθόν της Ρωσικής Αυτοκρατορίας αλλά και της Σοβιετικής Ένωσης, όταν η Μόσχα είχε παγκόσμια επιρροή και αποτελούσε μεγάλο περιφερειακό ηγεμόνα (Marangé, 2019, σσ. 67 - 69).

Ο Felix Rösch υπογραμμίζει πως πρέπει η προσέγγιση του πολέμου στην Ουκρανία με βάση τις ιδέες της ρεαλιστικής θεωρίας να είναι πολύ προσεκτική καθώς δε πρέπει να συγχέονται οι θεωρίες του κλασικού ρεαλισμού με το νεορεαλισμό. Τα πλεονεκτήματα από το διαχωρισμό των θεωριών αυτών είναι πολλά καθώς αναβαθμίζεται η ικανότητα επεξήγησης των φαινομένων κάθε θεωρίας. Επίσης, τονίζει πως ο κλασικός ρεαλισμός και ο νεορεαλισμός είναι αντικρουόμενες θεωρίες όσον αφορά την κανονιστική-οντολογική τους ματιά στον κόσμο και στις επιστημολογικές τους προσεγγίσεις. Στην ανάλυσή του, ο Rösch αντιπαραθέτει τις θέσεις του νεορεαλιστή και επιθετικού ρεαλιστή Mearsheimer και του κλασικού ρεαλιστή όπως τον χαρακτηρίζει, Hans Morgenthau (Rösch, 2022, pp. 201 - 202).

Σύμφωνα με τη θεωρία του Morgenthau, οι αιτίες της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία θα πρέπει να αναζητηθούν στις ιμπεριαλιστικές βλέψεις της Ρωσίας και την προσπάθεια ανάκτησης της χαμένης αίγλης της Ρωσικής αυτοκρατορίας από το Ρώσο πρόεδρο. Ο Morgenthau ως αντίθετος με τον πόλεμο του Βιετνάμ θα πρότεινε μια διπλωματική λύση για την Ουκρανία καθώς η διπλωματία γι' αυτόν αποτελεί έναν ορθολογικό και ειρηνικό τρόπο επίλυσης διαφορών στα συχνά αντικρουόμενα συμφέροντα που υπάρχουν μεταξύ κρατών. Εάν ο πόλεμος ήταν περισσότερο αμυντικός, τότε η διπλωματία θα ήταν ευκολότερη καθώς οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να δώσουν εγγυήσεις ασφαλείας στη Ρωσία (Rösch, 2022, pp. 210 - 211).

Μπορεί μεν ο κλασικός ρεαλισμός να επικεντρώνεται στην πολιτική της ισχύος, όμως είναι ανοικτός σε κοινωνικές κατασκευές όπως η ταυτότητα και οι ψυχολογικές και συναισθηματικές πεποιθήσεις (εθνικισμός, πολιτισμός, κύρος φόβος κλπ.). Ακόμη, ο κλασικός ρεαλισμός δίνει έμφαση τόσο στο άτομο όσο και στο κράτος σε αντίθεση με τον επιθετικό ρεαλισμό ο οποίος ασχολείται κυρίως με το διεθνές σύστημα και τη δομή του. Πέρα από την επιβίωση, ο άνθρωπος διακατέχεται και από τη δίψα για εξουσία. Σύμφωνα με τους Smith & Dawson, αυτό συμβαίνει στην Ουκρανία και μπορεί να εξηγηθεί μόνο υπό τη σκοπιά του κλασικού ρεαλισμού. Ρωσία και ΗΠΑ (μέσω της Ουκρανίας ως

αντιπροσώπου) ανταγωνίζονται για εξουσία. Άλλωστε αυτό είχε δηλώσει και ο Αμερικανός πρόεδρος Joe Biden “democracy versus autocracy” όσον αφορά τον πόλεμο στην Ουκρανία (Smith & Dawson, 2022, pp. 186 -190).

Ο Jacek Wieclawski υποστηρίζει πως η Ρωσία έχει επικεντρωθεί στην αρχή των συμφερόντων του κράτους, στη δύναμή του και ιδιαίτερα στο στρατιωτικό της δυναμικό. Η μεταψυχροπολεμική εξέλιξη των διεθνών σχέσεων δεν έχει αλλάξει σημαντικά τη Ρωσική εξωτερική πολιτική, καθώς ο κλασικός ρεαλισμός παραμένει το κύριο επεξηγηματικό εργαλείο κατά την ανάλυσή της. Ωστόσο, μαζί με τις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης και περιφερειακής ολοκλήρωσης, η ανάλυση της Ρωσικής εξωτερικής δραστηριότητας δεν πρέπει να βασίζεται αποκλειστικά στην προοπτική του κλασικού ρεαλισμού. Οι νεορεαλιστικές θεωρίες του ηγεμονικού ανταγωνισμού αποτελούν επίσης χρήσιμο εργαλείο ανάλυσης καθώς αντικατοπτρίζουν τη μεταβλητή φύση της εξουσίας του κράτους και την ευέλικτη στάση απέναντι στο διεθνές σύστημα. Επιπλέον, ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτελεί μια ενδιαφέρουσα και πολύτιμη προσέγγιση καθώς προτείνει την εστίαση σε εσωτερικούς και πολιτικούς παράγοντες της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου εσωτερικών παραγόντων όπως η ηγεσία του ρωσικού πολιτικού συστήματος. Παρ' όλα αυτά, αν και ο νεορεαλισμός και ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτελούν χρήσιμα εργαλεία για την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσικής Ομοσπονδίας, αυτή έχει αγκιστρωθεί βαθιά στην κλασική ρεαλιστική παράδοση (Wieclawski, 2011, σσ. 176 - 177).

4.3.Νεορεαλισμός

Ο Muradon παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση της κρίσης στην Ουκρανία πριν τη Ρωσική εισβολή του 2022. Εξετάζοντας την κρίση με βάση τη νεορεαλιστική θεωρία διατυπώνει μια θεωρία στο ενδιάμεσο του αμυντικού και του επιθετικού ρεαλισμού, η οποία σύμφωνα με τον Muradon είναι ικανή να δώσει εξηγήσεις αλλά και τρόπους αποτροπής περεταίρω κλιμάκωσης στην Ουκρανία (Muradon, 2018).

Στο κομμάτι του αμυντικού νεορεαλισμού, ο Muradon τονίζει ότι οι υποστηρικτές της άποψης ότι η επέκταση του NATO αποτελεί την βασική αιτία της κρίσης στην Ουκρανία ανήκουν στην κατηγορία των αμυντικών νεορεαλιστών. Σύμφωνα με τον αμυντικό νεορεαλισμό, η ίδια η δομή του διεθνούς συστήματος τιμωρεί τα κράτη τα οποία επιδιώκουν να αποκτήσουν περισσότερη δύναμη. Παρ' όλα αυτά, τα κράτη επιδιώκουν τη ισχύ μέσω της οποίας θα διασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Η υπερβολική ισχύς όμως είναι τελικά καταστροφική (Muradon, 2018, σ. 113).

Στο κομμάτι του επιθετικού νεορεαλισμού, ο Muradov παρουσιάζει τις θέσεις του Mearsheimer ο οποίος αντιπροσωπεύει μια από τις πιο απαισιόδοξες μορφές του νεορεαλισμού όσον αφορά την κρίση στην Ουκρανία και κατηγορεί τους αμυντικούς ρεαλιστές για υπέρ-αισιοδοξία. Ακόμη, ο Mearsheimer τονίζει πως τα κράτη αναζητούν την απόκτηση ισχύος ώστε εν τέλει να πετύχουν την ηγεμονία. Παρ' όλα αυτά, ο Mearsheimer τονίζει πως η πολιτική επέκτασης του NATO στην Ουκρανία αποτελεί ένα τραγικό λάθος και παρόλο που ανήκει στους υποστηρικτές της θεωρίας του επιθετικού νεορεαλισμού, η προσέγγιση του στην κρίση στην Ουκρανία πλησιάζει σε μεγάλο βαθμό αυτή του αμυντικού νεορεαλισμού (Muradov, 2018, σσ. 110 - 111).

Εάν συνεχιστεί η πολιτική διεύρυνσης από το NATO ανατολικότερα και ιδιαίτερα προς την Ουκρανία, τότε το Ρωσικό επιχείρημα περί περικύκλωσης από το NATO γίνεται ισχυρότερο. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται άλλοθι για τη Ρωσική επιθετικότητα στο εγγύς εξωτερικό της (Muradov, 2018, σ. 113). Το γεγονός αυτό που επισημάνει ο Muradov ήδη από το 2018, έχει αποδειχθεί με τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022. Αντίθετα, εάν το NATO εγκαταλείψει την πολιτική επέκτασης, όπως προτείνει ο αμυντικός νεορεαλισμός, η Ρωσία θα οδηγηθεί στη χρήση βίας χωρίς ενδοιασμούς στα γειτονικά της κράτη. Συνεπώς, ο Muradov προτείνει την υιοθέτηση μιας ενδιάμεσης πορείας μεταξύ αμυντικού και επιθετικού νεορεαλισμού, με διατήρηση της πολιτικής «open door» του NATO και ταυτόχρονη διαβεβαίωση ότι αυτή δε θα περικυκλώσει τη Ρωσία όπως ανέφερε και ο Rafael Biermann ήδη από το 2008 μετά την εισβολή της Ρωσίας στη Γεωργία (Muradov, 2018, σ. 113).

4.3.1. Αμυντικός Νεορεαλισμός

Ο Stephen Walt τονίζει πως αν και καμία θεωρία των διεθνών σχέσεων δεν είναι αρκετή για να ερμηνεύσει και πόσο μάλλον να προβλέψει όσα διαδραματίζονται στο διεθνές σύστημα. Όμως, όσα διαδραματίζονται στην Ουκρανία επιβεβαιώνουν τη δυναμική θέση που διακατέχει ο ρεαλισμός στις διεθνείς σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, κανένας υπερεθνικός οργανισμός δεν είναι σε θέση να προστατεύσει τα κράτη από μια επικείμενη εχθρική επίθεση ενός τρίτου κράτους. Τόσο τα κράτη αλλά ιδιαίτερα οι Μεγάλες δυνάμεις ανησυχούν για την ασφάλειά τους και ανταγωνίζονται για την παγκόσμια ηγεμονία. Ακόμη, η Ρωσική στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία αποτελεί ένα τραγικό απότοκο του διλήμματος ασφαλείας στην Ευρώπη. Τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης επιδίωξαν την ένταξη τους στο NATO για να αυξήσουν το αίσθημα ασφαλείας τους όμως ταυτόχρονα αυξανόταν το αίσθημα ανασφάλειας της Ρωσίας καθώς το NATO πλησίαζε τα σύνορά της (Walt, 2022).

Ακόμη ο Walt καταρρίπτει τη φιλελεύθερη προσέγγιση η οποία προωθούσε τη διεύρυνση του NATO ανατολικότερα αφηφώντας τις επανειλημμένες διαμαρτυρίες και προειδοποιήσεις της Ρωσίας. Η φιλελεύθερη προσέγγιση κατηγορεί το Ρώσο πρόεδρο αγνοώντας όσες ανησυχίες είχε εκφράσει η Ρωσία και αμελώντας το ρόλο που έχει διαδραματίσει η Δυτική εξωτερική πολιτική μέχρι να εισβάλει η Ρωσία στην Ουκρανία. Ναι μεν ο Ρώσος πρόεδρος φέρει τεράστιο μερίδιο ευθύνης για την εισβολή, όμως θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κάθε προσπάθεια επέκτασης του NATO η οποία έφερε αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό το οποίο προέβλεπε η φιλελεύθερη σχολή των διεθνών σχέσεων (Walt, 2022).

4.3.2.Επιθετικός Νεορεαλισμός

Ο επιθετικός ρεαλιστής John Mearsheimer υποστηρίζει ότι οι ΗΠΑ και η συλλογική Δύση γενικότερα ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία. Ακόμη, υποστηρίζει ότι οι ΗΠΑ με τους συμμάχους τους φέρουν μερίδιο ευθύνης και για τη συνέχεια του πολέμου και την έκβασή του. Χωρίς την προσπάθεια προσέγγισης της Ουκρανίας από τις ΗΠΑ και το NATO, ο Mearsheimer τονίζει πως ο πόλεμος στην Ουκρανία δεν θα είχε γίνει και η Κριμαία πιθανότατα θα βρισκόταν ακόμη υπό τον έλεγχο της Ουκρανίας (Mearsheimer, 2022).

Το πρώτο επιχείρημα του Mearsheimer είναι ότι οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους ευθύνονται για τον πόλεμο στην Ουκρανία. Κατά τη σύνοδο κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι το 2008 στην οποία είχε παρευρεθεί και ο Βλαντιμίρ Πούτιν, Γεωργία και Ουκρανία έλαβαν διαβεβαιώσεις ότι θα γίνουν μέλη του Βορειοατλαντικού συμφώνου. Αν και το NATO αποτελεί μια αμυντική συμμαχία, η Ρωσία το βλέπει ως υπαρξιακή απειλή κοντά στα σύνορά της. Άλλωστε όπως χαρακτηρίζει και ο Mearsheimer, αυτός ήταν και ο λόγος αντίδρασης της Ρωσίας με τον πόλεμο στη Γεωργία το 2008. Πιο συγκεκριμένα, η Ρωσία θεωρεί την ένταξη της Ουκρανίας στο NATO ως «κόκκινη γραμμή» και μάλιστα τη σημαντικότερη για την εθνική της ασφάλεια. Μια ενδεχόμενη ένταξη της Ουκρανίας στο NATO θα δημιουργήσει ένα «προπύργιο», όπως το αναφέρει ο Mearsheimer, στα σύνορα με τη Ρωσία (Mearsheimer, 2022).

Το δεύτερο επιχείρημα του Mearsheimer είναι ότι η κυβέρνηση Μπάιντεν με το ξέσπασμα του πολέμου αντέδρασε με έναν τρόπο με τον οποίο έχει αφοσιωθεί στην ήττα της Ρωσίας. Με τις κυρώσεις που έχουν επιβάλει στη Ρωσία οι ΗΠΑ και η Δύση, αλλά και με τη συνεχή παροχή οπλικών συστημάτων στην Ουκρανία φαίνεται πως δεν ενδιαφέρονται πραγματικά για τη λήξη του πολέμου μέσω διαπραγμάτευσης αλλά ενδιαφέρονται περισσότερο για την ήττα και την αποδυνάμωση της Ρωσίας. Με τον τρόπο αυτό φαίνεται

ότι η Ουκρανία λειτουργεί ως πολεμικός αντιπρόσωπος των ΗΠΑ και του NATO εναντίον της Ρωσίας. Για τη λήξη του πολέμου, ο Mearsheimer υποστηρίζει ότι Ρωσία και Ουκρανία θα πρέπει να συμφωνήσουν στην ουδετερότητα της τελευταίας και να λάβουν διαβεβαίωση από τις ΗΠΑ ότι η Ουκρανία δεν θα ενταχθεί στο NATO. Επιπλέον, η Ρωσία δεν είναι διατεθειμένη να επιστρέψει το 20% της Ουκρανικής επικράτειας που έχει καταλάβει έως σήμερα, κάτι το οποίο εμποδίζει την Ουκρανία από το να αρχίσει συνομιλίες με τη Ρωσία. Στον πόλεμο αυτό δεν μπορεί να υπάρξει νικητής και χαμένος καθώς μια Ρωσική νίκη θα έπληττε σθεναρά το κύρος των ΗΠΑ έναντι των συμμάχων τους και πιθανότατα θα ανάγκαζε τις ΗΠΑ και το NATO να εμπλακούν άμεσα στη σύρραξη. Αντίθετα, μια νίκη της Ουκρανίας θα επέφερε την πυρηνική απάντηση από τη Ρωσία (Mearsheimer, 2022).

Επιπλέον, ο Mearsheimer ακυρώνει τεκμηριωμένα άλλες βασικές ερμηνείες που έχουν αποδοθεί όσον αφορά τα αίτια της σύγκρουσης στην Ουκρανία. Πιο συγκεκριμένα, παραθέτει την άποψη ότι ο Ρώσος πρόεδρος διακατέχεται από μια ιμπεριαλιστική φιλοδοξία σύμφωνα με την οποία επιχειρεί να ανακτήσει σχεδόν όλα τα εδάφη τα οποία απώλεσε η Σοβιετική Ένωση. Σύμφωνα με τον Mearsheimer, δεν υπάρχουν στοιχεία τα οποία να την αποδεικνύουν. Ακόμη, υποστηρίζει ότι η θεωρία περί μη αναγνώρισης της ύπαρξης του Ουκρανικού κράτους από τη Ρωσία δεν υφίσταται, καθώς ο Πούτιν έδειξε πολλές φορές στο παρελθόν ότι αναγνωρίζει την Ουκρανία. Ακόμη, τονίζει πως στόχος της Ρωσίας δεν είναι η πλήρης κατάληψη της Ουκρανίας όπως ήδη ανέφερε και ο Ρώσος πρόεδρος στο διάγγελμά του στις 24 Φεβρουαρίου του 2022. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται και από το μέγεθος του Ρωσικού στρατού ο οποίος εισέβαλε στην Ουκρανία, ο οποίος δεν ήταν αρκετός για ένα τέτοιο εγχείρημα. Ακόμη, δεν υπάρχει καμία απόδειξη ότι η Ρωσία προετοίμαζε μια Φιλωρωσική κυβέρνηση για να εγκαταστήσει στο Κίεβο, ούτως ώστε να μπορέσει ευκολότερα να προσαρτήσει την Ουκρανία στη Ρωσία (Mearsheimer, 2022). Παρ' όλα αυτά, οι ενέργειες της Ρωσίας αλλά και η στρατιωτική της εισβολή στην Ουκρανία είναι καταδικαστέες και δεν θα πρέπει να δικαιολογούνται καθώς παραβιάζουν κατάφωρα το διεθνές δίκαιο και την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας.

Ο Bahenský αναζητεί τις αιτίες της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία μέσω της ρεαλιστικής θεωρίας και της θεωρίας των ιεράκων ή αλλιώς γερακιών («hawks»). Οι ρεαλιστές καταδεικνύουν την επίμονη προσπάθεια της Δύση στην ενσωμάτωση της Ουκρανίας στο NATO και την Ε.Ε. Οι δε ιέρακες κατακρίνουν τη Δύση για την αποτυχία τους να αντιμετωπίσουν εγκαίρως το Ρωσικό τυχοδιωκτισμό. Ο Bahenský καταλήγει στο ότι οι δύο θεωρίες αυτές δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους αλλά παρουσιάζουν αρκετά κοινά σημεία στην ερμηνεία των αιτιών της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία αλλά και στον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να αποτραπεί (Bahenský, 2022, p. 56).

Η ρεαλιστική προσέγγιση του Bahenský για τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία υποστηρίζει ότι οι Δυτικές προσπάθειες προσέγγισης και ενσωμάτωσης της Ουκρανίας ήταν αναμενόμενο ότι θα προκαλούσαν την οργή και την επιθετικότητα της Ρωσίας. Οι μεγάλες δυνάμεις σύμφωνα με τους ρεαλιστές επιδιώκουν την αύξηση της ασφάλειάς τους μέσω της ενσωμάτωσης γειτονικών κρατών στη σφαίρα επιρροής τους. Όταν απειλείται η ασφάλεια τους, οι μεγάλες δυνάμεις δεν ενδιαφέρονται για ζητήματα νομιμότητας. Για το λόγο αυτό η Ρωσία εισέβαλε στην Ουκρανία για να αυξήσει το αίσθημα ασφάλειάς της ανεξάρτητα από τη θέση των υπολοίπων κρατών όσον αφορά τη νομιμότητα της εισβολής αλλά και του κατά πόσο τα επιχειρήματα της Ρωσίας ήταν έγκυρα. Όπως είχε προτείνει ο Walt για την αποτροπή της εισβολής, θα μπορούσε η Ουκρανία και η Δύση να συμβιβαστούν παραχωρώντας εγγυήσεις ασφαλείας στην Ρωσία. Παρόλο που ο συμβιβασμός είναι επιζήμιος για την Ουκρανία, είναι προτιμότερος από τον πόλεμο και τη ρήξη στις σχέσεις Ρωσίας – Δύσης (Bahenský, 2022, p. 59).

Σε αντίθεση με τους ρεαλιστές, τα «Γεράκια» υποστηρίζουν ότι η σημερινή Ρωσία αποτελεί ένα ιμπεριαλιστικό κράτος το οποίο έχει ως στόχο την επέκταση της επικράτειάς του έναντι των γειτόνων του. Ακόμη, τονίζουν πως οι ανησυχίες που παρουσιάζει η Ρωσία όσον αφορά την ασφάλειά της είναι δόλιες, παράνομες και εξυπηρετούν μόνο τα ιμπεριαλιστικά της σχέδια. Η σύγκρουση στην Ουκρανία αποτελεί μία ακόμα περίπτωση της Ρωσικής ιμπεριαλιστικής φιλοδοξίας να ανακτήσει τους χαμένους Σοβιετικούς της δορυφόρους στην περιοχή και ήταν προβλέψιμη, καθώς η Ρωσία είχε είδη επιδείξει τις προθέσεις της στους πολέμους στην Τσετσενία και τη Γεωργία. Όσον αφορά την αποτροπή του πολέμου, τα «Γεράκια» υποστηρίζουν ότι η Δύση δεν είχε λάβει στα σοβαρά την κατάσταση στην Ουκρανία, και η μη άμεση προσχώρηση της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ μετά τη σύνοδο κορυφής του 2008 ήταν το λάθος το οποίο οδήγησε στα γεγονότα του 2014 και του 2022 (Bahenský, 2022, pp. 60 - 61).

Ο József Golonics υποστηρίζει ότι ο ρεαλισμός δεν έχει χάσει την αίγλη του μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου αλλά είναι σε θέση να εξηγήσει τον πόλεμο στην Ουκρανία. Παρ' όλα αυτά, τονίζει πως μια μόνο συνιστώσα/εκδοχή του ρεαλισμού μπορεί να μην είναι αρκετή αλλά ένα «συνονθύλευμα» ρεαλιστικών προσεγγίσεων μπορεί να δώσει ικανοποιητικές εξηγήσεις. Οι αδυναμίες κάθε θεωρίας καλύπτονται από μια άλλη και έτσι στο σύνολό του ο ρεαλισμός αποτελεί μια κυρίαρχη θεωρία και στον 21ο αιώνα (Golonics, 2023, pp. 362 - 363).

Με βάση τον επιθετικό ρεαλισμό του Mearsheimer τονίζεται πως βασική αιτία για τη σύγκρουση είναι η ίδια η δομή του διεθνούς συστήματος η οποία ώθησε τελικά τη Ρωσία να επιδιώξει την ισορροπία δυνάμεων. Η ροπή της Ουκρανίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση

και το NATO θεωρήθηκε ως άμεση απειλή για τη Ρωσία, με αποτέλεσμα αυτή να αντιδράσει με στρατιωτικά μέσα και να επιδιώξει την ανάκτηση της ισορροπίας δυνάμεων στην περιοχή. Επιπλέον, οι ΗΠΑ ως παγκόσμιος ηγεμόνας δεν επιθυμούσαν την εμφάνιση μιας άλλης ηγεμονικής δύναμης και προσπάθησαν να το αποτρέψουν μέσω της επέκτασης του NATO προς τα ανατολικά. Παρ' όλα αυτά σύμφωνα με τον Mearsheimer, η Ρωσία είναι μια Μεγάλη δύναμη η οποία βρίσκεται σε παρακμή οπότε οι ΗΠΑ δε χρειάζεται να προσπαθήσουν να την περιορίσουν (Golovics, 2023, pp. 364 - 365).

Ο Harald Edinger υποστηρίζει ότι η Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022 επηρεάστηκε τόσο από δομικούς παράγοντες του διεθνούς συστήματος, όσο και από τις επιθετικές τάσεις του Ρώσου προέδρου. Τα επιχειρήματα του Mearsheimer σύμφωνα με τον Edinger είναι μεν έγκυρα, όμως από μόνα τους δεν μπορούν να εξηγήσουν πλήρως τα γεγονότα στην Ουκρανία. Η ευθύνη της Δύσης για την κρίση στην Ουκρανία επιβεβαιώνεται, επιπλέον όμως μια σειρά από άλλους παράγοντες (οικονομικούς, δημογραφικούς, αντίληψη Ρωσικής ηγεσίας για την Ουκρανία) έχουν αξιοσημείωτη συνεισφορά στην ερμηνεία της κρίσης στην Ουκρανία. Ακόμη, ο Edinger παραθέτει πως η ανάλυση του Mearsheimer για την κρίση στην Ουκρανία τίθεται υπο αμφισβήτηση για το κατά πόσο ακολουθεί την επιθετική ρεαλιστική του θεωρία που χάραξε στο βιβλίο «Η τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων» (Edinger, 2022, pp. 1891-1893).

Επίσης, ο Edinger παραθέτει μια ακόμη έγκυρη ερμηνεία, όπως την χαρακτηρίζει, σύμφωνα με την οποία η Ρωσία επιδίωξε να αναλάβει ρόλο περιφερειακού ηγεμόνα. Κατά τη διάρκεια της προσπάθειάς αυτής, σχεδόν όλες οι γειτονικές χώρες είχαν προλάβει να ενταχθούν στο NATO ενώ η Γεωργία και η Ουκρανία που δεν πρόλαβαν βίωσαν τη Ρωσική αναζήτηση ηγεμονίας μέσω της Ρωσικής εισβολής στην επικράτειά τους.

Ο Εμμανουήλ Καραγιάννης προσέγγισε τον πόλεμο της Γεωργίας του 2008 υπό το πρίσμα και τις ιδέες του επιθετικού ρεαλισμού. Σύμφωνα με τον επιθετικό ρεαλισμό, οι μεγάλες δυνάμεις επιδιώκουν την περιφερειακή ηγεμονία έτσι ώστε να νιώθουν ασφαλείς μέσα στο διεθνές σύστημα (Karagiannis, 2012, σσ. 74 - 75). Η προσήλωση της Ρωσίας προς την περιοχή του Νοτίου Καυκάσου ήρθε με τον βομβαρδισμό της Σερβίας από τις Νατοικές δυνάμεις το 1999. Η Ρωσία ένιωσε ανασφάλεια, καθώς το ΣΑ του ΟΗΕ δεν είχε εγκρίνει την παρέμβαση στη Σερβία και έβλεπε το NATO να εξελίσσεται σε μια στρατιωτική συμμαχία παγκοσμίου εμβέλειας (Karagiannis, 2012, σσ. 83-85).

Στη σύνοδο κορυφής του NATO το 2007 στο Βουκουρέστι, Γεωργία και Ουκρανία έλαβαν διαβεβαίωση ότι θα ενταχθούν στη Βορειοατλαντική Συμμαχία. Η Ρωσία αντέδρασε άμεσα και δια στόματος του προέδρου της Βλαντιμίρ Πούτιν έστειλε ξεκάθαρο μήνυμα πως οι ΗΠΑ έχουν αθετήσει κάθε υπόσχεση για μη διεύρυνση του NATO και πως κάθε επέκταση

του NATO αποτελεί άμεση απειλή για την ασφάλεια της Ρωσίας. Με την αποστολή 1000 Αμερικανών στρατιωτών σε κοινή άσκηση ΗΠΑ – Γεωργίας το 2008 η Ρωσία αποφάσισε πως έπρεπε να εισβάλει στη Γεωργία καθώς η οι Νατοϊκές δεσμεύσεις για ένταξη της Γεωργίας στο NATO γίνονταν σοβαρότερες (Karagiannis, 2012, σσ. 84 - 87).

Με την εισβολή της, η Ρωσία ουσιαστικά «πάγωσε» την ενταξιακή πορεία της Γεωργίας στο NATO. Ακόμη, με την επίθεσή της σε έναν μικρότερο και πιο αδύναμο γείτονα επιδίωξε την περιφερειακή ηγεμονία και αύξησε ουσιαστικά τις πιθανότητες επιβίωσής της μέσα στο άναρχο διεθνές σύστημα (Karagiannis, 2012, σ. 89).

Χρησιμοποιώντας τον επιθετικό ρεαλισμό, και τις ιδέες του Καραγιάννη για τη μελέτη των αιτιών της σύγκρουσης στην Ουκρανία, οι δύο εισβολές της Ρωσίας φαίνεται να παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία. Πρώτον, η Ρωσία επιτέθηκε στην Ουκρανία, έναν πιο αδύναμο γείτονα με σκοπό να την αποτρέψει από το να γίνει μέλος του NATO. Ταυτόχρονα, με την εισβολή στην Ουκρανία η Ρωσία επιδίωξε την εδραίωση της ως περιφερειακός ηγεμόνας στην περιοχή. Τέλος, η Ρωσία όπως είχε εκτιμήσει τις μεταβλητές του διεθνούς συστήματος το 2008 το είχε πράξει και το 2022 χωρίς όμως να έχει πετύχει τους στόχους της μέχρι στιγμής. Οι ΗΠΑ είχαν μόλις βιώσει μια ταπεινωτική αποχώρηση από το Αφγανιστάν, ενώ η Ευρώπη ήταν απασχολημένη με ζητήματα όπως το Brexit και η πανδημία του Κορωνοϊού. Παρ' όλα αυτά, η αντίδραση της διεθνούς κοινότητας ήταν πολύ διαφορετική το 2022 από το 2014 στην Κριμαία και το 2008, πράγμα το οποίο η Ρωσία προφανώς δεν είχε εκτιμήσει.

Ο Kumar προσεγγίζει τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία με τις ιδέες του επιθετικού ρεαλισμού για τον οποίο έχει υιοθετηθεί μια περιγραφική και αναλυτική προσέγγιση (Kumar, 2023). Η Ουκρανία όπως αναφέρει έχει παγιδευτεί σε ένα πόλεμο μεταξύ ηγεμόνων όπου η χρήση βίας αποτελεί το μέσο για την αύξηση του αισθήματος ασφάλειας των δύο αντιμαχόμενων υπερδυνάμεων (Kumar, 2023, p. 926). Ακόμη, η ανοικτή πρόσκληση για ένταξη στο NATO το 2008 σε Γεωργία και Ουκρανία θεωρήθηκε από τη Ρωσία ως ξεκάθαρη απειλή για την ασφάλειά της. Απειλή επίσης θεωρεί την προσέγγιση της Ουκρανίας προς την ΕΕ και γι' αυτό είχε ασκήσει πίεση στον Ουκρανό πρόεδρο Yanukovich ούτως ώστε να μην υπογράψει την εμπορική συμφωνία το 2013 (Kumar, 2023, σσ. 927 - 929). Σε πλήρη αναλογία με τον Kumar, ο Felix Rösch παραθέτει επίσης και το επιχείρημα του Mearsheimer ότι δηλαδή ο πόλεμος είναι αποτέλεσμα των ενεργειών της Δύσης και η Ρωσία έχει εισέλθει στον πόλεμο για να αμυνθεί ενάντια στην επέκταση του NATO. Εξάλλου η Ρωσία είναι αυτή που καθορίζει τι αποτελεί απειλή γι' αυτήν, όχι η Δύση (Rösch, 2022, pp. 215 - 216).

Ο Kumar καταλήγει ότι βασικότερη αιτία για τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 ήταν η Ουκρανική προσέγγιση προς το NATO και την Ε.Ε. Η

προσπάθεια της Δύσης να προσεγγίσει την Ουκρανία δημιούργησε αίσθημα ανασφάλειας στη Ρωσία η οποία σύμφωνα με τον επιθετικό ρεαλισμό δεν μπορεί να είναι βέβαιη για τις προθέσεις του αντιπάλου. Η Ρωσία μη έχοντας άλλες επιλογές ενέργησε με γνώμονα την αρχή της αυτοβοήθειας και προχώρησε στη στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία. Ακόμη, η Ρωσία επενέβη τόσο στην Κριμαία όσο και στην Ανατολική Ουκρανία το 2014 ούτως ώστε να ανακτήσει τη ισορροπία δυνάμεων. Εφόσον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, κανένας υπερεθνικός οργανισμός δεν ήταν σε θέση να σταματήσει τον πόλεμο και να επιβληθεί στη Ρωσία (Kumar, 2023, σσ. 930 - 931).

Επίσης, ο Kumar χρησιμοποιώντας τις ιδέες του Mearsheimer τονίζει πως η Δύση ευθύνεται για τη Ρωσική επιθετικότητα ιδιαίτερα λόγω της επέκτασης του NATO ανατολικότερα και της προσπάθειας αλλοίωσης του χαρακτήρα της Ουκρανίας η οποία λειτουργούσε ως «buffer state» μεταξύ NATO και Ρωσίας. Σύμφωνα με τον Kumar, ο επιθετικός ρεαλισμός είναι σε θέση να δώσει ικανοποιητικές εξηγήσεις για τον πόλεμο στην Ουκρανία και το διεθνές σύστημα οδηγείται ξανά προς ένα νέο ψυχρό πόλεμο και έναν νέο διπολισμό (Kumar, 2023, σσ. 930 -931).

Οι Smith & Dawson υποστηρίζουν πως αν και ο επιθετικός ρεαλισμός του Mearsheimer μπορεί να προσφέρει μια λογική εξήγηση για τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 είναι σχεδόν αδύνατο να δώσει μια βαθύτερη και πιο πειστική επεξήγηση. Ουσιαστικά τονίζουν πως ο ρεαλισμός είναι κάτι πολύ περισσότερο από τη δομική και επιθετική του διάσταση. Ακόμη, τονίζουν πως ο επιθετικός ρεαλισμός μπορούσε να προβλέψει τη Ρωσική επιθετικότητα στην Ουκρανία, όμως δεν είναι σε θέση να δώσει εξηγήσεις για το χρονικό πλαίσιο στο οποίο έγινε η εισβολή σε αντίθεση με άλλες παραλλαγές του ρεαλισμού, όπως ο κλασικός και ο νεοκλασικός ρεαλισμός. Παρ' όλα αυτά, η ρεαλιστική θεωρία παραμένει κυρίαρχη στις διεθνείς σχέσεις (Smith & Dawson, 2022, pp. 193 - 195).

Ο Πούτιν επίσης αναφέρθηκε και στο τρίπτυχο μία κυβέρνηση, ένα έθνος μία θρησκεία. Για τα εδάφη της Ουκρανίας, ανέφερε ότι αυτά κλάπηκαν από τη Σοβιετική ένωση με τη διάλυσή της, υποδηλώνοντας μια ιμπεριαλιστική πτυχή της επιχείρησης (“We are taking back what is ours”). Ακόμη, θέτει ιδεολογικά ζητήματα όσον αφορά τον χαρακτηρισμό του Ουκρανικού καθεστώτος ως Ναζιστικού και βάζει ως στόχο την αποναζιστικοποίηση. Επιπλέον, με το (“Ukraine has never existed”) ουσιαστικά ακυρώνει την ύπαρξη του Ουκρανικού έθνους το οποίο χαρακτηρίζει ως κατασκεύασμα και θεωρεί πως Ρώσοι και Ουκρανοί αποτελούν ένα έθνος (Singh, 2023, p. 134).

Ο επιθετικός ρεαλισμός θα μπορούσε να ερμηνεύσει τη Ρωσική στρατηγική κατάληψης και προσάρτησης των Ανατολικών περιοχών της Ουκρανίας ως μια προσπάθεια

ενίσχυσης της σχετικής ισχύος της Ρωσίας στην Ουκρανία. Με την «Ειδική Στρατιωτική Επιχείρηση», η Ρωσία προσπαθεί να αποτρέψει την προσέγγιση της Ουκρανίας με το ΝΑΤΟ και να θέσει εκ νέου την Ουκρανία υπό τη δική της σφαίρα επιρροής. Ακόμη, οι στόχοι της «Ειδικής Στρατιωτικής Επιχείρησης» στην Ουκρανία φαίνεται να έχουν μεταβληθεί καθώς σύμφωνα με τον Mearsheimer ο Βλαντιμίρ Πούτιν δε σκόπευε να προσαρτήσει τις τέσσερις ανατολικές Ουκρανικές περιφέρειες πριν την 24η Φεβρουαρίου του 2022 όμως η έκβαση της ειδικής στρατιωτικής επιχείρησης τον ανάγκασε να το πράξει (Singh, 2023, σσ. 144 - 145).

4.4.Νεοκλασικός Ρεαλισμός

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός είναι σε θέση να ενσωματώσει τις χρήσιμες δομικές μεταβλητές του επιθετικού ρεαλισμού και να συμπληρώσει τη θεωρία του, ενσωματώνοντας και εσωτερικές μεταβλητές. Οι Smith & Dawson τονίζουν πως είναι χρήσιμη η εξέταση των εννοιών του πολιτισμού και της οντολογικής ασφάλειας ούτως ώστε να ερμηνεύει η κρίση στην Ουκρανία με βάση τον νεοκλασικό ρεαλισμό. Εν ολίγοις, η μεταβαλλόμενη γεωπολιτική κατάσταση στην Ανατολική Ευρώπη, σε συνάρτηση με τον περιοριστικό ρόλο της μεταβαλλόμενης ταυτότητας της Ρωσίας δημιούργησε μια κατάσταση στην οποία η Ουκρανία θεωρήθηκε υπαρξιακό εθνικό συμφέρον για τη Ρωσία (Smith & Dawson, 2022, pp. 193 - 195).

Σύμφωνα με τον Moon Jeong-in, η στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία έγινε λόγω του παρανοϊκού εθνικισμού και του στρατιωτικού τυχודιωκτισμού του Ρώσου προέδρου τον οποίο χαρακτηρίζει «αδίστακτο δικτάτορα». Παράλληλα, ο Moon Jeong-in τονίζει πως το Ρωσικό πολιτικό σύστημα απέτυχε να αποτρέψει το Ρώσο πρόεδρο από το να διατάξει την εισβολή στην Ουκρανία (Jeong-in, 2022). Οι ιδέες του Moon Jeong-in θα ταίριαζαν περισσότερο με τις ιδέες του νεοκλασικού ρεαλισμού όσον αφορά το ρόλο της εκάστοτε ηγεσίας στη λήψη αποφάσεων στις διεθνείς σχέσεις. Επίσης, η αδυναμία Δημοκρατικού ελέγχου του Ρώσου προέδρου εντάσσεται καλύτερα στη φιλελεύθερη θεώρηση των διεθνών σχέσεων.

Χρησιμοποιώντας τα λεγόμενα του Χένρι Κίσινγκερ, ο Moon Jeong-in τονίζει πως οι ΗΠΑ δε θα έπρεπε στη σύνοδο κορυφής του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι το 2008 να υποστηρίξουν την ένταξη Ουκρανίας και Γεωργίας στο Βορειοατλαντικό σύμφωνο. Ταυτόχρονα, θα έπρεπε να είχε αναγνωριστεί μια σφαίρα επιρροής της Ρωσίας η οποία θα αποτελείτο κατά κύριο λόγο από τις πρώην Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες της ΕΣΣΔ. Η Ρωσία θεώρησε τη προέλαση του ΝΑΤΟ ανατολικότερα ως ξεκάθαρη απειλή και ήταν επόμενο ότι θα έπαιρνε μέτρα για την αύξηση της ασφάλειάς της. Στην προκειμένη περίπτωση, η

απομάκρυνση της Ουκρανίας από το NATO θα γινόταν μέσω προσπάθειας αλλαγής του status quo (Jeong-in, 2022).

Ο Muzammil Ahad Dar τονίζει πως η εσφαλμένη αντίληψη είναι ένας άλλος παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη. Η καλύτερη κατανόηση των ανησυχιών της Ρωσίας για την ασφάλεια και του τρόπου με τον οποίο οι Ρώσοι αξιωματούχοι αντιλήφθηκαν τις ενέργειες των Ηνωμένων Πολιτειών και των ευρωπαϊκών κρατών θα μπορούσαν να είχαν αποτρέψει την προσάρτηση της Κριμαίας ή την επακόλουθη Ρωσική εισβολή. Είναι κρίσιμο να εξεταστούν σε βάθος οι αιτιώδεις δυνάμεις που διαμορφώνουν μια εξωτερική πολιτική. Όπως επισημαίνει ο Eliot Cohen, ορισμένοι παρατηρητές τείνουν να παραβλέπουν την επιρροή των προσωπικοτήτων των μεμονωμένων ηγετών λόγω της πίστης τους σε δομικά αίτια και δυνάμεις, κάτι το οποίο μπορεί να είναι μη ρεαλιστικό. Οι απόψεις του Jervis για το δίλημμα της ασφάλειας υπενθυμίζουν ότι δεν είναι οι πραγματικές αλλαγές στην ισορροπία δυνάμεων που έχουν μεγαλύτερη σημασία, αλλά το πώς τις αντιλαμβάνονται οι ηγέτες (Dar, 2023, pp. 712 - 713).

Ακόμη, η εξέταση της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής μέσα από το πρίσμα της ρεαλιστικής σκέψης αντί του ίδιου του ρεαλισμού μπορεί να είναι χρήσιμη. Από το 2014, η Ρωσική εξωτερική πολιτική έχει αφοσιωθεί γύρω από μια προσέγγιση «Realpolitik» που δίνει έμφαση στην περιφερειακή κυριαρχία και αντλεί από τη γεωπολιτική θεωρία και τις αφηγήσεις του Ευρασιανισμού. Αυτός ο προσανατολισμός είναι λιγότερο διαλλακτικός από πριν, θεωρώντας τις φιλελεύθερες αξίες και τη δημοκρατική ανάπτυξη όχι μόνο ως παραπλανητικές στρατηγικές αλλά ως απειλή για την πολιτισμική μοναδικότητα της Ρωσίας. Ο Πούτιν επιδιώκει να καθιερώσει μια αντίληψη που προστατεύει τη ρωσική κυριαρχία και την πολιτιστική αυτοδιάθεση, μια ιδεολογία που εξακολουθεί να έχει απήχηση στη Ρωσική ελίτ (Dar, 2023, σσ. 712 - 713). Η ερμηνεία που προσδίδει ο Dar λόγω της υποκειμενικότητας στη χάραξη της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας ταιριάζει περισσότερο στον νεοκλασικό ρεαλισμό.

Στο πλαίσιο του νεοκλασικού ρεαλισμού, ο Golonics, υποστηρίζει πως παράγοντες στο εσωτερικό των Δυτικών κρατών, ενδεχομένως να επηρέασαν την πολιτική τους. Οι Αμερικάνοι αλλά και οι Ευρωπαίοι ηγέτες, επηρεάστηκαν από την ανάγκη για εξουσία ή δέχθηκαν πίεση από επιχειρηματίες, και καθόρισαν την εξωτερική τους πολιτική αγνοώντας την ισορροπία δυνάμεων. Παράλληλα, το επιχείρημα αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει τη στάση του Ρώσου προέδρου, ότι δηλαδή ο ίδιος έχει διατάξει την εισβολή λόγω εσωτερικών παραγόντων. Η ρητορική αυτή όμως δεν ακυρώνει τη θέση του επιθετικού ρεαλισμού που αφορά την ισορροπία δυνάμεων. Η διαταραχή της ισορροπίας ισχύος από τη

Δύση στην Ουκρανία δε συνάδει με τις ιδέες της σταθερότητας του αμυντικού ρεαλισμού αλλά ταιριάζει καλύτερα στον νεοκλασικό (Golovics, 2023, pp. 365 - 368).

Ο Matthew Specter υποστηρίζει πως ο νεορεαλισμός αποτυγχάνει να αποδώσει ικανοποιητικές εξηγήσεις για τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Ταυτόχρονα, η αδυναμία αυτή δεν εμφανίζεται μόνο στο νεορεαλισμό, αλλά αποτελεί μια πάγια αδυναμία του ρεαλισμού να ερμηνεύσουν την στάση μικρότερων κρατών όπως η Ουκρανία και αγνοούν το ρόλο παραγόντων στο εσωτερικό των κρατών. Η αδυναμία αυτή έγκειται στο πρόβλημα της ρεαλιστικής θεωρίας να προσδιορίσει τη σχέση της θεωρία με την πράξη. Παρ' όλα αυτά, ο νεοκλασικός ρεαλισμός είναι προτιμότερος από τον νεορεαλισμό καθώς δεν παραμένει περιορισμένος στα στενά θετικιστικά όρια του νεορεαλισμού αλλά λαμβάνει υπόψη την υποκειμενικότητα στη λήψη των αποφάσεων για τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία (Specter, 2022).

4.5. Αλυτρωτικές προσεγγίσεις

Ο Blen Diriba εξετάζει τον Ρωσικό αλυτρωτισμό κατά την προσάρτηση της Κριμαίας και τα γεγονότα στην Ανατολική Ουκρανία πριν τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022. Με τον αλυτρωτισμό, η Ρωσία διεκδικεί εδάφη από την Ουκρανία, στα οποία κατοικεί Ρωσόφωνος πληθυσμός. Η ανάλυση του Diriba αν και έχει γίνει πριν τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 είναι χρήσιμη, καθώς τα γεγονότα του 2022 δεν είναι ανεξάρτητα αλλά αποτελούν συνέχεια της συνεχιζόμενης κρίσης στην Ουκρανία από το 2014 (Diriba, 2021).

Ο Diriba τονίζει πως ο αλυτρωτισμός ελλοχεύει τον κίνδυνο έναρξης διακρατικών πολέμων και της χρήσης ένοπλης βίας. Άλλωστε, αποτελεί την αιτία των περισσότερων εδαφικών διαφορών από το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου έως και σήμερα. Όσον αφορά το ρεαλισμό, οι ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι ο αλυτρωτισμός συμβαίνει όταν ένα κράτος έχει μια εθνική μειονότητα σε ένα άλλο κράτος και είναι στρατιωτικά ή/και οικονομικά ισχυρότερο από αυτό (Diriba, 2021, p. 10).

Μετά την προσάρτηση της Κριμαίας σε ομιλία που εκφώνησε ο Ρώσος πρόεδρος Πούτιν χαρακτήρισε την Κριμαία ως μια επικράτεια με κοινή ιστορία, κοινό πολιτισμό και κοινή θρησκεία. Ακόμη, τόνισε πως η Κριμαία αποτελεί μέρος της ιστορικής Ρωσικής αυτοκρατορίας στην οποία Ρώσοι στρατιώτες θυσιάστηκαν και έχουν ταφεί εκεί. Ο Ρωσικός αλυτρωτισμός επί της Ουκρανίας φαίνεται έντονα μέσα από την ομιλία του Πούτιν και έχει μετατρέψει τη μετασοβιετική Ρωσία σε ένα επιθετικό και αλυτρωτικό κράτος. Άλλωστε γι' αυτό έχει χαρακτηριστεί από τη Δύση ως επιθετικό και επεκτατικό κράτος το οποίο αποτελεί απειλή για την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια. Ακόμη, ο ρεαλισμός δίνει έμφαση τόσο

στην οικονομική όσο και στη στρατιωτική δύναμη της Ρωσίας η οποία προσέλκυσε το Ρωσόφωνο πληθυσμό στην Ουκρανία καθώς η τελευταία ήταν ασθενέστερη σε σχέση με τη Ρωσία. Αυτό αποδεικνύεται καθώς οι αλτρωτικές αυτές επιδιώξεις εκ μέρους του πληθυσμού ήταν σχεδόν ανύπαρκτες επί διακυβέρνησης Yeltsin, όταν η Ρωσία δεν ήταν τόσο ασθενέστερη (Diriba, 2021, pp. 9 - 11).

Η Ρωσία επικαλέστηκε επίσης την ευθύνη για προστασία του Ρωσόφωνου πληθυσμού στην Ουκρανία ο οποίος σύμφωνα με τη Ρωσία υφίστατο εγκλημάτων όπως γενοκτονία και εθνοκάθαρση ούτως ώστε να δικαιολογήσει την εισβολή. Το «υπερεθνικό και εξτρεμιστικό» καθεστώς της Ουκρανίας ήταν αυτό το οποίο σύμφωνα με τη Ρωσία καταπίεζε το Ρωσόφωνο πληθυσμό. Η χρήση της ευθύνης για προστασία από τη Ρωσία ήταν άκυρη και σε καμία περίπτωση δε θα μπορούσε να νομιμοποιήσει την προσάρτηση της Κριμαίας (Diriba, 2021, pp. 14 - 16).

Παρ' όλα αυτά, ο Ρωσικός αλτρωτισμός δεν είναι παρά ένα εθνοτικά προσανατολισμένο επεκτατικό τέχνασμα της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Με την προσάρτηση της Κριμαίας, η Ρωσία έχει αποκτήσει πρόσβαση στην πόλη της Σεβαστούπολης ένα σημαντικό λιμάνι στη Μαύρη θάλασσα. Επιπλέον, με την κρίση στην Ανατολική Ουκρανία η Ρωσία θέτει «παγοποιεί» την ένταξη της Ουκρανίας τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στο NATO, πράγμα το οποίο η Ρωσία θεωρεί ως απειλή. Κατ' επέκταση, η Ρωσία επιδιώκει την αποδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ενδυνάμωση της Ευρασιατικής Ένωσης (Diriba, 2021, pp. 24 - 29).

Ακόμη, η Ρωσία είχε εμπιστοσύνη στη στρατιωτική της ικανότητα και στο ισοζύγιο δυνάμεων που είχε σε σχέση με την Ουκρανία οπότε ήταν σε πλεονεκτική θέση για να προβάλλει τον αλτρωτισμό στα επεκτατικά της σχέδια. Όπως αναφέρουν και ο ρεαλιστές κάνοντας χρήση της στρατιωτικής της ικανότητας, η Ρωσία επιδιώκει την επέκταση της γεωπολιτικής της επιρροής στην περιοχή εφόσον το κράτος στο οποίο υπάρχει ο αλτρωτικός πληθυσμός είναι ασθενέστερος (Diriba, 2021, σσ. 24 - 29).

Ο Düben, αναζητεί τα αίτια της Ρωσικής εισβολής μέσα από το εθνικιστικό όραμα του Ρώσου προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν και τον χαρακτηρισμό της Ουκρανίας ως ιστορικό τμήμα της Ρωσίας. Η εισβολή του 2022 δεν αποτελεί μια νέα σύγκρουση αλλά αποτελεί τη συνέχεια όσων είχαν ήδη ξεκινήσει από το 2014. Ήδη πριν από τη Ρωσική εισβολή του 2022 ο Πούτιν αρνείτο την ύπαρξη τόσο του κράτους, όσο και του έθνους της Ουκρανίας και χαρακτήριζε Ρώσους και Ουκρανούς ως ένα λαό, πράγμα το οποίο χρησιμοποίησε για να δικαιολογήσει την επερχόμενη εισβολή στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 (Düben, 2023, pp. 1 - 2).

Επιπλέον, η Ρωσία υποστήριζε ότι οι Ουκρανοί είναι στην πραγματικότητα Ρώσοι οι οποίοι έχουν στραφεί εναντίον της Ρωσίας παρακινούμενοι από ξένες δυνάμεις εννοώντας τη Δύση, κάνοντας αναφορά και στους «Ρως του Κιέβου». Ακόμη, ο Πούτιν χαρακτήρισε ως μέρος της Ρωσίας τις τέσσερις ανατολικές περιοχές της Ουκρανίας τις οποίες αποκάλεσε «Νέα Ρωσία». Πέρα από αυτό, χαρακτήρισε και ως Ρωσικό έδαφος την ανατολική πλευρά του ποταμού Δνείπερου η οποία συμπεριλαμβάνει και το Κίεβο. Το γεγονός ότι οι ισχυρισμοί του Ρώσου προέδρου δεν έχουν ισχυρό ιστορικό υπόβαθρο δε διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο καθώς το καθεστώς στη Ρωσία δεν επιτρέπει την ελεύθερη σκέψη και έκφραση (Düben, 2023, pp. 7 - 8).

Παρ' όλα αυτά, δεν παραμερίζονται οι ανησυχίες της ρεαλιστικής θεωρίας που αφορούν την εθνική ασφάλεια της Ρωσίας λόγω της επέκτασης του NATO αλλά ούτε και της επιθυμίας παραμονής στην εξουσία του αυταρχικού καθεστώτος του Πούτιν. Τα κίνητρα για τη Ρωσική εισβολή της 24^{ης} Φεβρουαρίου του 2022 σύμφωνα με τον Düben είναι ένας συνδυασμός των παραγόντων αυτών μαζί με τον Ρωσικό αλτρωτισμό (Düben, 2023, pp. 10 - 11).

Οι Miller και Tabachnik αναζητούν τα αίτια της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία αλλά και γενικότερα της αστάθειας που προσδίδουν στο διεθνές σύστημα τα αναθεωρητικά κράτη όπως η Ρωσία. Τα αίτια της εισβολής αναλύονται σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος είναι η ασυμφωνία μεταξύ εθνών και κρατών και ο δεύτερος η ισχύς και η δεδομένη κατάσταση του κράτους (Miller & Tabachnik, 2023). Ο πρώτος άξονας αφορά εθνοτικές ομάδες οι οποίες δεν έχουν αποκτήσει ακόμη κράτος ή εθνοτικές ομάδες μέσα σε ένα «ξένο» γι' αυτές κράτος. Η κατάσταση αυτή σύμφωνα με τους συγγραφείς οδηγεί σε αλτρωτικές επιδιώξεις τρίτων κρατών. Ο δεύτερος άξονας πηγάζει από τις ιδέες του επιθετικού ρεαλισμού και της κρατικής ισχύος όπου όταν ένα κράτος έχει τη δυνατότητα να επιτεθεί σε ένα άλλο και να αποκομίσει κέρδη τότε θα το πράξει.

Όσον αφορά την Ουκρανία, οι Miller και Tabachnik επεξηγούν το γιατί η προσάρτηση της Κριμαίας έγινε συγκεκριμένα το 2014 και όχι κάποια άλλη στιγμή αλλά και γιατί συγκεκριμένα η Ρωσία εστίασε στην Κριμαία και την Ανατολική Ουκρανία. Η απάντηση και στα δύο ερωτήματα σύμφωνα με τους συγγραφείς βρίσκεται στην εθνοτική ασυμφωνία μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας, την ευνοϊκή για τη Ρωσία σχέση ισχύος έναντι της Ουκρανίας αλλά και τον ανταγωνισμό μεταξύ Δύσης και Ρωσίας για την Ουκρανία. Η δημογραφική κατάσταση της Κριμαίας αλλά και της Ανατολικής Ουκρανίας με μεγάλο ποσοστό Ρωσόφωνου πληθυσμού διευκόλυνε τη δημιουργία αυτονομιστικών κινήματων και έδωσε πρόσφορο έδαφος στη Ρωσία για επέμβαση. Ακόμη, η κατάσταση στην Ουκρανία την περίοδο 2013-2014 χαρακτηρίζεται ως ένας ανταγωνισμός μεταξύ Ρωσίας και Δύσης

στην οποία η Ρωσία επιδίωξε να διατηρήσει την επιρροή της σε μια από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες (Miller & Tabachnik, 2023). Συνεπώς, τόσο εσωτερικοί όσο και εξωτερικοί παράγοντες συνείσφεραν στην κρίση του 2014 κάτι το οποίο είναι χρήσιμο να εξεταστεί και για τη Ρωσική εισβολή του 2022.

Ακόμη, οι Miller και Tabachnik τονίζουν πως η Ρωσία δεν παρενέβη στην Ουκρανία κατά τα πρώτα χρόνια ίδρυσης της καθώς αυτή βρισκόταν υπό τη δικιά της σφαίρα επιρροής, αλλά και επειδή η Ρωσική Ομοσπονδία ήταν αδύναμη κατά τη δεκαετία του 1990. Το 2014, η σταδιακή ροπή της Ουκρανία προς τη Δύση επέφερε τη Ρωσική εισβολή στην Κριμαία ως μια επέμβαση ανταγωνισμού μεγάλων δυνάμεων επιβεβαιώνοντας τη ρεαλιστική θεωρία. Ακόμη, με βάση τη θεωρία έθνους – κράτους, οι Miller και Tabachnik τονίζουν πως όσο μεγαλύτερο το ποσοστό του Ρωσόφωνου πληθυσμού σε μία περιοχή τόσο πιθανότερη είναι η Ρωσική επέμβαση στη περιοχή αυτή και τόσο πιθανότερη είναι η επιτυχία μιας τέτοιας Ρωσικής επέμβασης. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται τόσο με την προσάρτηση της Κριμαίας και τα γεγονότα στην Ανατολική Ουκρανία το 2014, όσο και με την Ρωσική εισβολή του 2022 όπου η Ρωσία αντιμετώπισε σημαντικές αποτυχίες σε αντίθεση με την προσάρτηση της Κριμαίας όπου ο πληθυσμός ήταν κατά πλειοψηφία Ρωσόφωνος. Ακόμη ένας παράγοντας ο οποίος εξηγείται επίσης από τη θεωρία έθνους – κράτους αλλά και από τη ρεαλιστική θεωρία είναι η κλιμάκωση του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων για την Ουκρανία η οποία οδήγησε σε τεράστια δυτική υποστήριξη προς την Ουκρανία από οικονομική, υλικοτεχνική, πολιτική και στρατιωτική άποψη (Miller & Tabachnik, 2023, σσ. 229 - 231).

4.6.Σύνοψη Κεφαλαίου

Συμπερασματικά, κάθε συνιστώσα της ρεαλιστικής θεωρίας, προσδίδει μία διαφορετική ερμηνεία όσον αφορά τα αίτια της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία. Ο κλασικός ρεαλισμός εστιάζει στην πολιτική ισχύος της Ρωσίας, την εθνική της στρατηγική και το εθνικό της συμφέρον. Ο νεορεαλισμός εστιάζει κυρίως στις συστημικές πιέσεις που δέχεται η Ρωσία από το διεθνές σύστημα, αλλά και με τον τρόπο με τον οποίο επιδιώκει να αποκτήσει την ηγεμονία σε περιφερειακό επίπεδο αρχικά αλλά και σε παγκόσμιο. Παρ' όλα αυτά, ο επιθετικός νεορεαλισμός περιλαμβάνει παραδοχές στο πλαίσιο του νεορεαλισμού και του κλασικού ρεαλισμού καθιστώντας τον πιο ολοκληρωμένο ως θεωρία. Αν και ο Mearsheimer σκιαγράφησε τον επιθετικό νεορεαλισμό στο «The Tragedy of Great Power Politics», οι απόψεις του για τον πόλεμο στην Ουκρανία έχουν έντονα επικριθεί για το κατά πόσο ευθυγραμμίζονται με τη θεωρία του ή αν χαρακτηρίζονται καλύτερα ως «αμυντικός νεορεαλισμός». Επιπρόσθετα, ο νεοκλασικός ρεαλισμός εισάγει το στοιχείο της

υποκειμενικότητας στη λήψη της απόφασης για τη Ρωσική εισβολή από το Ρώσο πρόεδρο. Τέλος, οι Ρωσικές αλυτρωτικές βλέψεις προς την Ουκρανία δεν είναι παρά ένα τέχνασμα της Μόσχας για την εξυπηρέτηση των σκοπών της στην Ουκρανία.

5.Ερμηνεία Ρωσικής Στρατιωτικής Εισβολής στην Ουκρανία

5.1.Εισαγωγή Κεφαλαίου

Η ερμηνεία της Ρωσικής στρατιωτικής εισβολής στην Ουκρανία είναι απαραίτητη για τον καθορισμό του κατά πόσο θα μπορούσε είτε να προβλεφθεί ή να αποτραπεί. Τα δεδομένα που εξάγονται από μια τέτοια μελέτη είναι χρήσιμα και αξιοποιήσιμα για την πρόβλεψη και την αποτροπή μελλοντικών συγκρούσεων στο διεθνές σύστημα. Ακόμη, είναι χρήσιμο να καθοριστεί εάν η Ρωσική στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία μπορούσε να αποτραπεί και με ποιο τρόπο ή εάν τα γεγονότα είχαν πάρει τέτοια τροπή με την οποία μια Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία ήταν αναπόφευκτη.

5.2.Ερμηνεία χρονικού πλαισίου εισβολής

Όσον αφορά την ερμηνεία του χρονικού ορίζοντα στον οποίο διενεργήθηκε η Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022, ο Ian Hill αναφέρει πως ήταν καθαρά στην κρίση του Ρώσου προέδρου ο οποίος θεώρησε πως οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές για να το πράξει. Η Ρωσία δεν έβλεπε φως στο τούνελ στις διαπραγματεύσεις με την Ουκρανία ενώ ταυτόχρονα έβλεπε τις σχέσεις της Ουκρανίας με το NATO και τις ΗΠΑ να βελτιώνονται. Στο εσωτερικό της Ουκρανίας, ο Ρώσος πρόεδρος θεωρούσε τη κυβέρνηση Ζελένσκι αντιδημοφιλή και αδύναμη καθώς ο Ουκρανικός λαός ασχολείτο περισσότερο με τα οικονομικά προβλήματα της χώρας (Hill, 2023).

Σε εξωτερικό επίπεδο, ο Πούτιν έβλεπε μια Ευρώπη διχασμένη και απασχολημένη με ζητήματα όπως το Brexit, την πανδημία του Κορωνοϊού αλλά και την αλλαγή κυβέρνησης στη Γερμανία. Ακόμη, ο Βλαντιμίρ Πούτιν είχε υπολογίσει την υψηλή ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης και ειδικότερα της Γερμανίας από το Ρωσικό φυσικό αέριο. Οι ΗΠΑ ήταν απασχολημένες με ζητήματα αυξανόμενου ανταγωνισμού με την Κίνα και ταυτόχρονα αντιμετώπιζαν διεθνή κριτική λόγω της χαοτικής τους αποχώρησης από το Αφγανιστάν. Τα ανωτέρω σε συνδυασμό με τη σχεδόν ανύπαρκτη διεθνή αντίδραση στη προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014 ώθησαν το Ρώσο πρόεδρο να εισβάλει στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου το 2022 και να περιμένει μια αστραπιαία και αποφασιστική στρατιωτική νίκη (Hill, 2023).

Ακόμη, όσον αφορά την εισβολή της Ρωσίας στη Γεωργία το 2008, το χρονικό πλαίσιο της εισβολής ήταν μελετημένο ότι ευνοούσε τη Ρωσία καθώς οι ΗΠΑ δεν είχαν αμυντικές δεσμεύσεις προς τη Γεωργία, ενώ ταυτόχρονα είχαν ανοικτά μέτωπα στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Συνεπώς, η επέμβαση της Ρωσίας στη Γεωργία ήταν ουσιαστικά προμελετημένη, προβλέψιμη και αποσκοπούσε στην εδραίωση της Ρωσίας ως

περιφερειακού ηγεμόνα στο Νότιο Καύκασο και στην αύξηση του αισθήματος ασφάλειάς της (Karagiannis, 2012, σ. 89).

Επιπλέον, οι κυβερνήσεις Bush, Obama και Trump δεν ενδιαφέρθηκαν ούτε για τις εγγυήσεις ασφαλείας που ζητούσε η Ρωσία αλλά ούτε και για την «κόκκινη γραμμή» που είχε θέσει αναφορικά με την Ουκρανία. Αντ' αυτού, προωθούσαν περαιτέρω την προσέγγιση της Ουκρανίας με το NATO και την ΕΕ ώστε να την εντάξουν ως μέλος. Με την είσοδό του στο Λευκό οίκο, ο Αμερικανός πρόεδρος Μπάιντεν υποστήριξε ένθερμα την ένταξη της Ουκρανίας στο NATO (Mearsheimer, 2022). Πιο συγκεκριμένα, με την ανάληψη της προεδρίας των ΗΠΑ από τον Μπάιντεν, το NATO εξέδωσε ανακοίνωση με την οποία δεσμευόταν σε όσα είχαν ειπωθεί στη σύνοδο κορυφής του 2008 δηλαδή την ένταξη της Ουκρανίας στη συμμαχία. Αμέσως, οι ΗΠΑ ξεκίνησαν να διεξάγουν κοινές ναυτικές ασκήσεις με συμμετοχή του NATO και της Ουκρανίας στη Μαύρη Θάλασσα τον Ιούλιο του 2021. Ακόμη, ο Ουκρανός Πρόεδρος Βολοντιμίρ Ζελένσκι επισκέφθηκε το Λευκό οίκο την 1η Σεπτεμβρίου του 2021 και έλαβε διαβεβαιώσεις από τον Μπάιντεν για την προσήλωσή του στην Ευρώ-Ατλαντική ολοκλήρωση της Ουκρανίας. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, ο Αμερικανός ΥΠ.ΕΞ. με τον Ουκρανό ομόλογό του υπέγραψαν σύμφωνο στρατηγικής συνεργασίας. Όπως αναφέρει ο Mearsheimer, υπό την προεδρία Μπάιντεν η Ουκρανία εισήλθε σε ταχεία τροχιά ένταξης στο NATO (Mearsheimer, 2022). Τα γεγονότα αυτά είναι χρήσιμα για την ερμηνεία του χρονικού πλαισίου στο οποίο έγινε η Ρωσική εισβολή το 2022, μετά δηλαδή από μια μακρά και στενή προσέγγιση της Ουκρανίας με τις ΗΠΑ και τον κίνδυνο ένταξής της στο NATO.

Σύμφωνα με τον Besiki Luka Kutateladze, το έδαφος για μια ενδεχόμενη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία δε θα μπορούσε να είναι πιο γόνιμο. Η Ευρώπη και κυρίως η Γερμανία ήταν βαθύτατα εξαρτημένες από Ρωσικούς ενεργειακούς πόρους για παραγωγή ενέργειας τόσο για τη βιομηχανία όσο και για οικιακή χρήση (Kutateladze, 2022). Η Ρωσία γνώθι σαυτόν εκτιμούσε πως η Ευρώπη δε θα μπορούσε να ανταπεξέλθει τόσο οικονομικά όσο και βιοποριστικά από μια ενεργειακή απεξάρτηση από τη Ρωσία λόγω κυρώσεων. Ακόμη, στη σύνοδο κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι το 2008 Γεωργία και Ουκρανία έλαβαν διαβεβαιώσεις ένταξης στο NATO όμως έμειναν ανυπεράσπιστες απέναντι σε μια ενδεχόμενη Ρωσική αντίδραση και πλήρωσαν εν τέλει το τίμημα της μη ένταξης στη Βορειοατλαντική συμμαχία (Kutateladze, 2022).

Σύμφωνα με τον Joshua R. Itzkowitz Shiffrinson, οι ΗΠΑ την περίοδο πριν από τη Ρωσική εισβολή τον Φεβρουάριο του 2022 απέρριψαν αδιάφορα τις Ρωσικές απαιτήσεις για μη επέκταση του NATO στην Ουκρανία με πρόφαση ότι η Ρωσία δεν πρέπει να έχει λόγο στη πολιτική επέκτασης της συμμαχίας. Αν και η απόρριψη των Ρωσικών απαιτήσεων δε

σημαίνει απαραίτητα ότι η Ουκρανία θα γίνει τελικά μέλος του ΝΑΤΟ, δυσχέρανε περισσότερο τις σχέσεις ΗΠΑ – Ρωσίας. Οι ΗΠΑ επέλεξαν από μόνες τους να διατηρήσουν ανοικτή την πόρτα στην Γεωργία και την Ουκρανία για ένταξη στη συμμαχία γνωρίζοντας ταυτόχρονα ότι το γεγονός αυτό θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στις σχέσεις Ανατολής και Δύσης (Shiffrinson, 2023, pp. 123 -125). Η άρνηση των ΗΠΑ να παρέχουν κάποιες έστω ενδεικτικές εγγυήσεις ασφαλείας στη Ρωσία δικαιώνουν τον ρεαλισμό του Mearsheimer ο οποίος ήδη από το 2014 επέρριπτε την ευθύνη για την Ουκρανική κρίση στη Δύση και ενδεχομένως να έντειναν την ανάγκη για ανάληψη πρωτοβουλίας από τη Ρωσία με αποτέλεσμα αυτή να εισβάλει στρατιωτικά στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022.

5.3. Ήταν η Ρωσική Στρατιωτική Εισβολή αναπόφευκτη;

Σύμφωνα με τον Waltz, η σταδιακή και ελεγχόμενη διασπορά και διάδοση των πυρηνικών όπλων είναι προτιμότερη από τη μη διάδοση καθώς οι πυρηνικές δυνάμεις αντιλαμβάνονται το βάρος της ευθύνης αλλά και τους περιορισμούς τους οποίους επωμίζονται με συνέπεια τη καλλιέργεια αισθήματος ευθύνης. Επίσης, ο πόλεμος μεταξύ πυρηνικών δυνάμεων είναι σχεδόν απίθανος καθώς οι πυρηνικές δυνατότητες του αντιπάλου αποτρέπουν μια επίθεση εναντίον του (Baylis & Smith, 2007, pp. 526-529).

Με τη πτώση της ΕΣΣΔ, ένα μεγάλο πυρηνικό οπλοστάσιο παρέμεινε στην Ουκρανία. Τόσο ο Αμερικανός πρόεδρος Κλίντον, όσο και τα Ευρωπαϊκά κράτη ασκούσαν πίεση στην Ουκρανία να επιστρέψει το Σοβιετικό πυρηνικό οπλοστάσιο στη Ρωσία με πρόφαση πως η Ευρώπη θα είναι ασφαλέστερη με τη Ρωσία να είναι η μόνη πυρηνική δύναμη στη περιοχή. Ο Mearsheimer ήδη από το 1993 υποστήριξε πως η Ουκρανία θα έπρεπε να ενθαρρυνθεί αθόρυβα, ούτως ώστε να αποκτήσει το δικό της πυρηνικό οπλοστάσιο και να εξελιχθεί σε πυρηνική δύναμη. Η κατοχή πυρηνικών όπλων από την Ουκρανία θα διασφάλιζε την ειρήνη μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας και θα παρείχε σταθερότητα στις ήδη τεταμένες σχέσεις των δύο χωρών. Ακόμη, η Ουκρανία δε διέθετε τα συμβατικά μέσα για να αμυνθεί σε μια ενδεχόμενη Ρωσική εισβολή και η κατοχή πυρηνικών όπλων αποτελούσε τη μοναδική μέθοδο αποτροπής μιας τέτοιας επίθεσης (Mearsheimer, 1993, σσ. 50-51).

Ακόμη, ο Mearsheimer, επιρρίπτει ευθύνες στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική η οποία θα έπρεπε αθόρυβα να ενθαρρύνει την Ουκρανία να διατηρήσει το μέρος του Σοβιετικού πυρηνικού οπλοστασίου που διέθετε και ταυτοχρόνως να πείσει τη Ρωσία πως τα πυρηνικά όπλα στην Ουκρανία είναι αμυντικά και δεν απειλούν τη Ρωσία. Σύμφωνα με τον Mearsheimer, η Ρωσία θα μπορούσε να είχε πεισθεί ευκολότερα στα τέλη του 1991 όταν οι Ρώσο-Ουκρανικές σχέσεις ήταν καλές. Ακόμη, οι ΗΠΑ δεν θα έπρεπε να παρέχουν

εγγυήσεις ασφαλείας στην Ουκρανία ούτως ώστε να μη φαίνεται ότι ενώνουν τις δυνάμεις τους με την Ουκρανία εναντίον της Ρωσίας (Mearsheimer, 1993, σσ. 65-66).

Τόσο τα γεγονότα του 2014 στην Κριμαία και στην Ανατολική Ουκρανία, όσο και η Ρωσική στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία το 2022 θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί εάν η Ουκρανία κρατούσε τελικά τα Σοβιετικά πυρηνικά όπλα για αμυντικό σκοπό και εξελισσόταν σε μια περιφερειακή πυρηνική μεγάλη δύναμη.

Επιπρόσθετα, ο Moon Jeong-in τονίζει πως η ίδια η Ουκρανία, με τις ενέργειες απομόνωσης και εκδίωξης του Ρωσόφωνου πληθυσμού από τις περιοχές του Ντονμπάς προκάλεσε τη Ρωσική εισβολή. Εάν η Ουκρανική κυβέρνηση υιοθετούσε μια πολιτική η οποία θα παρείχε ενότητα στο εσωτερικό της, λαμβάνοντας υπόψη τους λόγους της εισβολής τους οποίους ο Πούτιν παρέθεσε στο διάγγελμά του την 24^η Φεβρουαρίου 2022, ίσως η Ρωσική εισβολή να είχε προληφθεί (Jeong-in, 2022).

Τέλος, ο Edinger τονίζει πως ο ένας τρόπος ο οποίος θα απέτρεπε την εισβολή είναι η περαιτέρω επέκταση του NATO και η ταχύτερη ένταξη μελών στη συμμαχία. Ακόμη, η καλύτερη κατανόηση των ανησυχιών της Ρωσίας για την ασφάλειά της από τις ΗΠΑ και η μη παραβίαση των κόκκινων γραμμών που είχε θέσει (ένταξη Ουκρανίας στο NATO), ενδεχομένως να απέτρεπαν την προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 αλλά και τη Ρωσική εισβολή του 2022 (Edinger, 2022).

Η παροχή στρατιωτικής βοήθειας από τις ΗΠΑ στην Ουκρανία ξεκίνησε από το 2014 με την παροχή μη θανατηφόρου εξοπλισμού, ενώ από το 2017 η κυβέρνηση Trump ξεκίνησε να στέλνει και όπλα στην Ουκρανία. Το 2019, η Ουκρανία τροποποίησε το σύνταγμά της με σκοπό την εισαγωγή πρόνοιας για ένταξη στο NATO και τον Μάρτιο το 2021 ξεκίνησε ένα πρόγραμμα το οποίο προνοούσε την επιστροφή της Κριμαίας στην Ουκρανία με κάθε διαθέσιμο μέσο, ακόμη και με χρήση στρατιωτικής ισχύος. Τα γεγονότα αυτά δεν άφησαν αμέτοχη τη Ρωσία, καθώς ο Ρώσος πρόεδρος ανέφερε τον Μάιο του 2021 ότι η Ουκρανία μετατρέπεται σταδιακά σε εχθρό της Ρωσίας και θα πρέπει η Ρωσία να υπερασπιστεί την εθνική της ασφάλεια (Roberts, 2022, pp. 8 - 10). Ταυτόχρονα, ο Ρώσος πρόεδρος παρέμενε προσηλωμένος στις συμφωνίες MINSK I και MINSK II και σε μια ειρηνική εξεύρεση λύσης για την κρίση στην Ουκρανία. Αυτά τουλάχιστον είχε αναφέρει σε διάφορες συνομιλίες τους με την Γερμανίδα ομόλογό του Άνγκελα Μέρκελ και τον Γάλλο πρόεδρο Εμανουέλ Μακρόν (Roberts, 2022, σσ. 10 - 12).

Στις 17 Δεκεμβρίου του 2021, η Ρωσία κοινοποίησε τις απαιτήσεις της προς το NATO και ζητούσε επίσημη απάντηση από το NATO ότι δεν πρόκειται να επεκταθεί περαιτέρω στα Ανατολικά. Ένα μήνα αργότερα, στις 26 Ιανουαρίου του 2022 οι ΗΠΑ απέρριψαν την πρόταση της Ρωσίας για μη επέκταση του NATO στην Ουκρανία. Ο

Ουκρανός πρόεδρος ενδεχομένως να έδωσε την αφορμή στη Ρωσία να εισβάλει με την ομιλία που παρέθεσε στην 56^η Διάσκεψη του Μονάχου για την Ασφάλεια. Πιο συγκεκριμένα, ο Ζελένσκι έκανε αναφορά τόσο στα πυρηνικά όπλα που κατείχε και παρέδωσε η Ουκρανία, όσο και στις άυλες δεσμεύσεις του NATO για την ένταξη της χώρας του στη συμμαχία, καλώντας το NATO σε πιο ουσιαστικές δεσμεύσεις προς την Ουκρανία στην επερχόμενη σύνοδο κορυφής στην Μαδρίτη (Roberts, 2022, σσ. 14 - 19). Κάθε ένα από τα γεγονότα αυτά ενέτεινε την ανάγκη για μια Ρωσική στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία όπου η Ρωσία θα επιδίωκε την ανακοπή της ενταξιακής πορείας της Ουκρανίας στο NATO και την εξασφάλιση ότι η χερσόνησος της Κριμαίας δε θα επιστρεφόταν ποτέ στην Ουκρανία.

Τέλος, ο Bahenský καταλήγει στο συμπέρασμα ότι όσο πλησίαζε η ημέρα της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία τόσο δυσκολότερο ήταν να αποτραπεί. Για την αποτροπή της εισβολής θα έπρεπε είτε η Δύση να αλλάξει ριζικά τις φιλοδοξίες της στην Ουκρανία, είτε με την παράδοση ενός τελεσίγραφου ισχυρής αποτροπής στη Ρωσία, είτε με την παροχή των εγγυήσεων ασφαλείας που απαιτούσε η Ρωσία. Ωστόσο, και αυτό να συνέβαινε, η Ρωσική ηγεσία θεωρούσε βέβαιη τη νίκη στην Ουκρανία κάτι το οποίο έκανε την αποτροπή της εισβολής σχεδόν αδύνατη. Αν και η Δύση απέτυχε να αποτρέψει την εισβολή κατάφερε έως σήμερα να αποτρέψει τη διάλυση του NATO και την εμπλοκή του NATO στη σύγκρουση κάτι το οποίο ενδεχομένως να επέφερε και πυρηνική κλιμάκωση (Bahenský, 2022, pp. 69 - 70).

5.4.Σύνοψη Κεφαλαίου

Συνοψίζοντας, η επιλογή του 2022 από τη Ρωσία για την εισβολή στην Ουκρανία δεν ήταν καθόλου τυχαία, καθώς η τελευταία κινείτο ταχύτερα προς την ένταξη της στο NATO και στη δημιουργία ισχυρών δεσμών με τις ΗΠΑ. Η Ρωσία έπραξε όπως θεωρούσε προς το συμφέρον της με σκοπό την αποτροπή την ένταξης αυτής. Για να μπορούσε να αποτραπεί η στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2022 θα έπρεπε οι ΗΠΑ και το NATO να είχαν εισακούσει τις Ρωσικές ανησυχίες για την επέκταση του NATO και να μην ξεπεράσουν αυτές που θεωρούσε η Μόσχα ως «κόκκινες γραμμές». Οι «κόκκινες γραμμές» αυτές όπως τις όρισε η Μόσχα πηγάζουν από τη ρεαλιστική θεωρία, αφού λαμβάνουν υπόψη μεταβλητές όπως η παγκόσμια ηγεμονία των ΗΠΑ, η περιφερειακή Ρωσική ηγεμονία στη Μαύρη Θάλασσα και στην Ευρασία αλλά και οι σφαίρες επιρροής των Μεγάλων Δυνάμεων. Ακόμη, μια Ουκρανία ως πυρηνική δύναμη θα αποτελούσε από μόνη της αποτρεπτικό παράγοντα ενάντια στη Ρωσική επιθετικότητα σύμφωνα με τη ρεαλιστικό Δόγμα της Αμοιβαίας Πυρηνικής αποτροπής.

6. Συμπεράσματα

Αναντίρρητα, η Ρωσική στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία από τις 24 Φεβρουαρίου του 2022 αποτελεί την πρώτη μεγάλη σύγκρουση στην ηπειρωτική Ευρώπη από το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Ειδικότερα, η σύρραξη αυτή έχει επιφέρει και συνεχίζει να επιφέρει ένα τεράστιο κόστος σε ανθρώπινο δυναμικό αλλά και σε εξοπλισμό και στις δύο πλευρές αντίστοιχα. Επιπρόσθετα, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία έχει μεταβάλει την αρχιτεκτονική ασφάλειας στη γηραιά ήπειρο, καθώς η πρώτη έχει απομονωθεί από το Δυτικό κόσμο μέσω των κυρώσεων και ταυτόχρονα το NATO έχει διευρυνθεί με την είσοδο της Φινλανδίας και ενδεχομένως της Σουηδίας στη συμμαχία.

Η ρεαλιστική θεωρία στις διεθνείς σχέσεις έχει αποδείξει και συνεχίζει να αποδεικνύει ότι θα πρέπει να αποτελεί φάρο για τη μελέτη, την ερμηνεία και ενδεχομένως την πρόβλεψη των δρώμενων στο διεθνές σύστημα. Αν και ο ρεαλισμός δεν μπορεί πάντα και από μόνος του να ερμηνεύσει πλήρως τα δρώμενα του διεθνούς συστήματος, στην περίπτωση του πολέμου στην Ουκρανία οι ρεαλιστικές προσεγγίσεις είναι σε θέση να δώσουν ικανοποιητικές απαντήσεις σε αρκετά ερωτήματα σχετικά με τα αίτια της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία το 2022. Αντιπαραβάλλοντας τον Mearsheimer, η ρεαλιστική θεωρία παρομοιάζεται με έναν προβολέα σε ένα σκοτεινό δωμάτιο. Αν και δεν είναι ικανός να φωτίσει την κάθε γωνιά είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο για να πορευτεί κανείς μέσα στο σκοτάδι (Mearsheimer, 2011, σ. 41)

Επιπρόσθετα, το μερίδιο ευθύνης του Ρώσου προέδρου Πούτιν δεν θα πρέπει να αγνοείται. Η φιλελεύθερη σχολή των διεθνών σχέσεων επιρρίπτει τις ευθύνες για την εισβολή στο Ρώσο πρόεδρο όμως παραλείπει τα χαρακτηριστικά της κακής ανθρώπινης φύσης, του κρατικού συμφέροντος αλλά και της πίεσης που δέχονται τα κράτη από το διεθνές σύστημα. Στην προκειμένη περίπτωση, ο νεοκλασικός ρεαλισμός μπορεί να αποδώσει καλύτερα τις αιτίες για τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία καθώς περιλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό τόσο τις ιδέες του νεορεαλισμού, όσο και φιλελεύθερες ιδέες, όπως η υποκειμενικότητα στη λήψη αποφάσεων από τους αρχηγούς των κρατών.

Αν και ο Mearsheimer ακυρώνει τις θεωρίες περί Ιμπεριαλιστικού οράματος του Ρώσου προέδρου και μη αναγνώρισης της Ουκρανίας ως ανεξάρτητο κράτος, μια νεοκλασική ρεαλιστική προσέγγιση ενδεχομένως να μπορεί να ερμηνεύσει την υποκειμενικότητα στη λήψη αποφάσεων της Ρωσίας. Μπορεί ο Ρώσος πρόεδρος να διέταξε την εισβολή λόγω συστημικών πιέσεων από μια επικείμενη επέκταση του NATO στην Ουκρανία, όμως οι δικές του πεποιθήσεις και φιλοδοξίες δεν είναι αμελητέες. Η επιθυμία του για παραμονή στην εξουσία σε συνάρτηση με το Ρωσικό αλτρωτισμό ο οποίος έχει

δημιουργηθεί για την Ουκρανία αποτέλεσαν συμπληρωματικά στοιχεία τα οποία τον οδήγησαν στο διάγγελμα και στη στρατιωτική εισβολή την 24^η Φεβρουαρίου του 2022.

Επίσης, ο Ρωσικός αλυτρωτισμός για την Κριμαία και τις περιοχές της Ανατολικής Ουκρανίας δεν είναι παρά ένα ωφελμιστικά προσανατολισμένο τέχνασμα της Ρωσίας για τη χάραξη της εξωτερικής της πολιτικής. Σε συνδυασμό με την επέκταση του NATO, η Ρωσία χρησιμοποιεί το τέχνασμα αυτό για να προσαρτήσει και να εντάξει στη Ρωσική ομοσπονδία περιοχές της Ουκρανίας, όπως έκανε με την Κριμαία το 2014. Το τέχνασμα αυτό αποτελεί νέο δημιούργημα της Ρωσίας το οποίο εμφανίστηκε μόλις η Ρωσία ανέκτησε μερική από τη χαμένη της δύναμη στο διεθνές σύστημα, καθώς επί Yeltsin δεν υπήρχαν αλυτρωτικές βλέψεις της Ρωσίας επί περιοχών της Ουκρανίας.

Ο ρεαλισμός του Mearsheimer αποδεικνύεται πειστικότερος για την ερμηνεία των αιτιών της Ρωσικής στρατιωτικής εισβολής στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022. Ο επιθετικός ρεαλισμός έχει βασιστεί τόσο στον κλασικό ρεαλισμό όσο και στον νεορεαλισμό και έχει συμπεριλάβει τις παραδοχές τους. Η Ρωσία σύμφωνα με τις παραδοχές του επιθετικού ρεαλισμού δεν μπορεί να είναι σίγουρη για τις επιδιώξεις τρίτων κρατών και επιδιώκει τη συνεχή ισχυροποίηση της θέσης της αναζητώντας την περιφερειακή αρχικά και εν τέλει την παγκόσμια ηγεμονία. Ακόμη, οι ΗΠΑ δεν επιθυμούσαν την άνοδο της Ρωσίας ως περιφερειακού ηγεμόνα και προσπάθησαν να την αποτρέψουν μέσω της επέκτασης του NATO προς τα ανατολικά.

Ταυτόχρονα όμως, ο Mearsheimer αν και πατέρας του επιθετικού ρεαλισμού είναι αμφιλεγόμενο για το κατά πόσο οι απόψεις του για τον πόλεμο στην Ουκρανία και την ευθύνη της Δύσης εντάσσονται στο πλαίσιο του επιθετικού νεορεαλισμού, όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 4. Η ερμηνεία του Mearsheimer για τον πόλεμο στην Ουκρανία παραπέμπει στον αμυντικό νεορεαλισμό όπου η Ρωσία επιτίθεται με σκοπό τη διατήρηση της υφιστάμενης ισορροπίας ισχύος στην περιοχή και την ανακοπή της περαιτέρω επέκτασης του NATO ανατολικότερα. Ακόμη, σύμφωνα με τον αμυντικό νεορεαλισμό, η Ρωσία αντέδρασε στις συστημικές πιέσεις από τη Δύση η οποία προωθούσε την ένταξη της Ουκρανίας στο NATO και την αλλαγή στο στάτους κβο της περιοχής. Αντίθετα, οι ΗΠΑ προωθούσαν την ένταξη της Ουκρανίας στο NATO με στόχο τη δημιουργία ενός προγεφυρώματος στα Ρωσικά σύνορα το οποίο θα αποδυνάμωνε τη Ρωσία και θα εξασφάλιζε στις ΗΠΑ την μακρόχρονη και παγκόσμια τους ηγεμονία. Επιπρόσθετα, η ευθύνη της Δύσης που καταλογίζει ο Mearsheimer δεν θα πρέπει να αγνοείται, καθώς χωρίς τη ροπή της Ουκρανίας προς τη Δύση η Ρωσία δε θα είχε λόγο και πρόφαση να επέμβει ούτε το 2014 αλλά ούτε και το 2022.

Συμπερασματικά, καμία θεωρία των διεθνών σχέσεων δεν αρκεί από μόνη της για να ερμηνεύσει τα δρώμενα στο διεθνές σύστημα, αλλά ούτε μπορεί να προβλέψει με ακρίβεια τις ενέργειες των κρατών. Παρ' όλα αυτά, ο νεορεαλισμός γενικότερα, τόσο ο επιθετικός, όσο και ο αμυντικός σε συνδυασμό με τον νεοκλασικό, είναι σε θέση να δώσουν πειστικές απαντήσεις για τα κύρια ερωτήματα που γεννώνται για τη Ρωσική εισβολή του 2022. Αυτό γιατί ο νεορεαλισμός είναι δυνατό να διατηρεί παραδοχές από τον κλασικό ρεαλισμό, ενώ ο νεοκλασικός εισάγει την υποκειμενικότητα στη λήψη αποφάσεων από τα κράτη.

Εάν μελετηθεί η Ρωσική στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 λίγο πριν την έκβασή της είναι αντιληπτό ότι η σύγκρουση ήταν αναπόφευκτη. Βασικότερος τρόπος με τον οποίο θα είχε αποφευχθεί η σύγκρουση θα ήταν η καλύτερη κατανόηση των προειδοποιήσεων της Μόσχας για το τι αποτελεί κόκκινη γραμμή γι' αυτήν και τι θα πρέπει να αποφύγει η Δύση να πράξει. Αξίζει να σημειωθεί ότι, αν και η Ρωσία έπαψε να διαθέτει την αίγλη και το κύρος που είχε κατά τον Ψυχρό πόλεμο και κατά την περίοδο της Ρωσικής Αυτοκρατορίας δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται από τη Δύση ως ένα κανονικό κράτος αλλά ως μια μεγάλη δύναμη. Θα πρέπει οι ΗΠΑ να είχαν τηρήσει τις δεσμεύσεις που είχαν δώσει στον Gorbachev το 1990 για μη επέκταση του NATO ανατολικότερα και να είχαν αναγνωρίσει μια σφαίρα επιρροής στη Ρωσία αποτελούμενη από τις πρώην Σοβιετικές Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες. Με τον τρόπο αυτό, δε θα διακυβευόταν το αίσθημα ασφάλειας της Ρωσίας αφού η σφαίρα επιρροής αυτή θα της παρείχε στρατηγικό βάθος έναντι των ΗΠΑ και του NATO.

Ακόμη, εάν οι ΗΠΑ συμερίζονταν την άποψη του Mearsheimer και ενθάρρυναν την Ουκρανία να κρατούσε το Σοβιετικό Πυρηνικό οπλοστάσιο ενδεχομένως Ρωσία και Ουκρανία να είχαν καλύτερες σχέσεις μεταξύ τους, με την πρώτη να διστάζει να επιτεθεί σε μια πυρηνική δύναμη. Εάν η Ουκρανία κατείχε πυρηνικά ενδεχομένως να μην ένιωθε την ανάγκη να ενταχθεί στο NATO καθώς αυτά θα εξασφάλιζαν σε μεγάλο βαθμό την ύπαρξή της ως κράτος.

Μία Ρωσική επέμβαση στην Ουκρανία το 2022, θα μπορούσε να προβλεφθεί, καθώς η Ουκρανία κινείτο με γοργούς ρυθμούς προς την «αγκαλιά» των ΗΠΑ και το NATO. Μία ένταξη της Ουκρανίας στο NATO αποτελούσε κόκκινη γραμμή για τη Ρωσία, και η Ρωσία θα έπρεπε με κάθε τρόπο να παγώσει την ενταξιακή πορεία της Ουκρανίας στο NATO. Άλλωστε αυτό έπραξε και το 2008 με τον πόλεμο στη Γεωργία αλλά και το 2014 με την προσάρτηση της Κριμαίας και τα γεγονότα στην Ανατολική Ουκρανία. Ακόμη, οι στενές σχέσεις του Ουκρανού προέδρου Βολοντιμίρ Ζελένσκι με τον Αμερικανό ομόλογό του Τζο Μπάιντεν, σε συνδυασμό με τα στρατιωτικά γυμνάσια στη Μαύρη θάλασσα με συμμετοχή

Νατοϊκών δυνάμεων το 2021 δημιούργησαν αίσθημα ανασφάλειας στη Ρωσία και την οδήγησαν στη στρατιωτική εισβολή του 2022.

Ερμηνεύοντας τη Ρωσική εισβολή χρονικά είναι φανερό ότι η Ρωσία είχε εξαντλήσει όλα τα χρονικά περιθώρια πριν εισβάλει στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022. Ήδη από το 2014, οι ΗΠΑ ξεκίνησαν να εξοπλίζουν την Ουκρανία με στρατιωτικό υλικό ώστε αυτή να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις αναταραχές στα ανατολικά της χώρας αλλά και να είναι σε θέση να ανακαταλάβει τη χερσόνησο της Κριμαίας. Με την απόρριψη των εγγυήσεων ασφαλείας για μη ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ που ζητούσε η Μόσχα από τις ΗΠΑ στις 26 Ιανουαρίου του 2022, η εισβολή στην Ουκρανία αποτέλεσε μονόδρομο για τη Ρωσία. Η εισβολή διεξήχθη σε μια περίοδο όπου οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ δεν είχαν ακόμη ισχυρές δεσμεύσεις ασφαλείας προς την Ουκρανία ενώ ταυτόχρονα η Ευρώπη και οι ΗΠΑ ήταν απασχολημένες με άλλα εσωτερικά ζητήματα όπως η πανδημία του κορωνοϊού και η εγκατάλειψη του Αφγανιστάν από τις Αμερικανικές δυνάμεις.

Η Ρωσία ως ορθολογικός δρώντας του διεθνούς συστήματος σύμφωνα και με τη ρεαλιστική θεωρία δεν θα μπορούσε ποτέ να ξεκινήσει έναν πόλεμο στον οποίο δεν πίστευε ότι θα κερδίσει. Όπως έχει φανεί, η Ρωσία σκόπευε σε μια αστραπιαία νίκη στην Ουκρανία, με την οποία θα μπορούσε να καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων ως νικήτρια πλέον, και να απαιτήσει τις εγγυήσεις ασφαλείας που ζητούσε επί καιρό από το ΝΑΤΟ. Άλλωστε, γι' αυτό επιχείρησε στην αρχή του πολέμου να καταλάβει το Κίεβο ώστε να επικυρώσει την αστραπιαία και πανηγυρική της νίκη, χωρίς όμως αποτέλεσμα, καθώς δεν υπολόγισε τη σθεναρή Ουκρανική αντίσταση αλλά και τη συλλογική αντίδραση της Δύσης. Η αδυναμία της Ρωσίας να πετύχει μια αστραπιαία νίκη στην Ουκρανία, την ανάγκασαν να αποσυρθεί από το Κίεβο και να συρθεί σε έναν πόλεμο φθοράς στην Ανατολική Ουκρανία.

Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας βιβλιογραφικής έρευνας παρουσιάστηκαν ορισμένοι περιορισμοί. Το σύγχρονο του θέματος που έχει θιχθεί αποτέλεσε τον κύριο περιορισμό καθώς η Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία που θίγει την Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022 ήταν περιορισμένη. Παρ' όλα αυτά, το κενό στην Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία καλύφθηκε σε μεγάλο βαθμό από Ξενόγλωσση και κυρίως Αγγλική βιβλιογραφία. Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή θα μπορούσε να αποτελέσει αφετηρία για περαιτέρω ερμηνεία της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 χρησιμοποιώντας τις ιδέες και τις αρχές της ρεαλιστικής σχολής των διεθνών σχέσεων. Αυτό γιατί έχει συγκεντρώσει σε μεγάλο βαθμό την υπάρχουσα σχετική βιβλιογραφία, την έχει κατηγοριοποιήσει και την έχει κρίνει με γνώμονα τη ρεαλιστική θεωρία.

Τέλος, ο τερματισμός ενός τέτοιου αιματηρού πολέμου δεν είναι καθόλου εύκολος έτσι όπως έχει εξελιχθεί για τρεις λόγους. Πρώτον, σύμφωνα και με το δόγμα της Πυρηνικής Αποτροπής καμία άλλη μεγάλη-πυρηνική δύναμη δε θα τολμούσε να αναμετρηθεί ευθέως με τη Ρωσία καθώς εάν απειληθεί η ύπαρξη είτε της Ρωσίας είτε της άλλης πυρηνικής δύναμης τότε το κράτος που απειλείται δε θα διστάσει να χρησιμοποιήσει το πυρηνικό του οπλοστάσιο έτσι ώστε να εξασφαλίσει την ύπαρξή του με αποτέλεσμα να οδηγηθούμε σε έναν Πυρηνικό Αρμαγεδδών. Δεύτερον, εάν η Ρωσία ηττηθεί στην Ουκρανία το αυταρχικό καθεστώς Πούτιν θα βρεθεί αντιμέτωπο με ποινικές διώξεις για εγκλήματα πολέμου. Η αντιμετώπιση αυτή αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυταρχικών καθεστώτων τα οποία τείνουν να συνεχίζουν έναν αβέβαιο και ασύμφορο πόλεμο με την ελπίδα για ένα «θαύμα», το οποίο θα τους δώσει τη νίκη, θα τους γλιτώσει από τις ποινικές τους ευθύνες και θα τους διατηρήσει στην εξουσία (Goemans, 2000, pp. 19 - 22). Τρίτον, η μαζική και συλλογική κινητοποίηση της Δύσης και η ταυτόχρονη παροχή τεράστιας στρατιωτικής βοήθειας προς το Κίεβο καθιστούν την εγκατάλειψη της Ουκρανίας ασύμφορη τόσο οικονομικά, όσο και πολιτικά. Μια τέτοια εγκατάλειψη παραχωρεί ουσιαστικά τη νίκη στη Ρωσία και μειώνει το κύρος και την αξιοπιστία του NATO και της Δύσης γενικότερα απέναντι στη Ρωσική επιθετικότητα.

Παρ' όλα αυτά, είναι ασφαλές να ειπωθεί πως οι ΗΠΑ έχουν ουσιαστικά κερδίσει τον πόλεμο σε μεγάλο βαθμό. Κατ' αρχάς έχουν αποδυναμώσει πλήρως τόσο τη Ρωσική στρατιωτική δυνατότητα, αφού η Ρωσία μάχεται στην Ουκρανία επί σχεδόν 2 έτη, όσο και τη Ρωσική οικονομία με την επιβολή διεθνών κυρώσεων και την αποκοπή της από το διεθνές εμπόριο. Ακόμη, οι ΗΠΑ με την αποτυχία της Ρωσίας να καταλάβει την Ουκρανία έχουν αποδείξει στον υπόλοιπο κόσμο ότι η Ρωσία δεν αποτελεί ηγεμόνα στο διεθνές σύστημα αλλά ούτε και αξιόπιστο σύμμαχο για τη σφαίρα επιρροής της στην Ευρασία. Θέτοντας το ερώτημα: Ποιος ωφελείται πραγματικά από τον πόλεμο στην Ουκρανία; Οδηγούμαστε στις ΗΠΑ, όπου ενδεχομένως να ήταν βασικός στόχος της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής να κάνουν τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία αναπόφευκτη.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Anjani, N. R., & Paksi, A. K. (2023). The Involvement of The United States in the Russia-Ukraine war in The Perspective of Realism. *AEGIS*, 20-31.
- Bahenský, V. (2022). Can ‘Realists’ and ‘Hawks’ Agree? Half-measures and Compromises on the Road to Invasion of Ukraine. *Central European Journal of International and Security Studies*, 16(3), 56-74.
- Barrington, L. W., & Herron, E. S. (2004). One Ukraine or many? regionalism in Ukraine and its political consequences. *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 53-86.
- Blaj, L. (2013). Ukraine’s Independence and Its Geostrategic Impact in Eastern Europe. *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 164-181.
- Dar, M. A. (2023). Unveiling Realist Explanations: Mearsheimer's perspective on war in Ukraine. *Pak. Journal of Int’L Affairs*, 704 - 715.
- Diriba, B. M. (2021). The Global Security Challenges of Irredentism: The Case of Russia & Ukraine (2014 - Present).
- Düben, B. A. (2023). Revising History and ‘Gathering the Russian Lands’: Vladimir Putin and Ukrainian Nationhood. *LSE Public Policy Review*, 1-12.
- Edinger, H. (2022). Offensive ideas: structural realism, classical realism and Putin’s war on Ukraine. *International Affairs*, 1873-1893.
- Evaghorou, E. L. (2009). Evaghorou, An Offensive Realism Approach: Turkey as a Regional Power. Στο A. Kalaitzidis, *Global Politics in the Dawn of the Twenty-First Century* (σσ. 227 - 242). Athens: ATINER.
- Gideon, R. (1998). Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, 5(1), 144-177.
- Goemans, H. E. (2000). *War and Punishment: The Causes of War Termination and the First World War*. New Jersey: PRINCETON UNIVERSITY PRESS.
- Heywood, A. (2011). *Global Politics*. London: Palgrave foundations.
- Hill, I. (2023, June 22). *Russia’s invasion of Ukraine: Why and why now?* Ανάκτηση από the interpreter: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/russia-s-invasion-ukraine-why-why-now>
- Jeong-in, M. (2022, March 06). *HANKYOREH*. Ανάκτηση από 피할 수 있었던, 피하지 못한 비극 [Avoidable and unavoidable tragedy]: <https://www.hani.co.kr/arti/opinion/column/1033707.html>
- Karagiannis, E. (2012). The 2008 Russian–Georgian war via the lens of Offensive Realism. *European Security*, 74-93.

- Kumar, A. (2023). An analytical study of Russia-Ukraine war in reference to the offensive realist approach in international relations. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 926-933.
- Kutateladze, B. L. (2022, March 03). *FIU News*. Ανάκτηση από Why the Ukrainian invasion was predictable: 'It's time the world finally learns a lesson on Russia': <https://news.fiu.edu/2022/why-the-ukrainian-invasion-was-predictable-its-time-the-world-finally-learns-a-lesson-on-russia>
- Magocsi, P. R. (2010). *A history of Ukraine: The land and its people* (2nd εκδ.). Seattle: University of Washington Press.
- Marangé, C. (2019). Russia. Στο T. Balzacq, P. Dombrowski, & S. Reich, *Comparative Grand Strategy* (σσ. 50 - 72). Oxford: Oxford University Press.
- Mearsheimer, J. (1993). The Case for a Ukrainian Nuclear Deterrent. *Foreign Affairs*, 50-66.
- Mearsheimer, J. J. (2022, June 23). *The Causes and Consequences of the Ukraine Crisis*. Ανάκτηση από The National Interest: <https://nationalinterest.org/feature/causes-and-consequences-ukraine-crisis-203182>
- Miller, B., & Tabachnik, A. (2023). States, Nations and Great-Power Expansion in Their Neighborhood: Explaining the Russian War Against Ukraine. *Turmoil and Order in Regional International Politics*, 195-237.
- Morgenthau, H. (1948). *Politics among nations; The struggle for power and peace*. New York: A.A.Knopf.
- Muradov, I. (2018). THE IMPACT OF NATO ENLARGEMENT ON UKRAINE CRISIS: NEOREALIST PERSPECTIVE. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, 107-114.
- Plochy, S. (2015). *The Gates of Europe: A history of Ukraine*. New York: Basic Books.
- Reid, A. (2023). *Borderland: A journey through the History of Ukraine*. New York: Hachette Book Group, Inc.
- Roberts, G. (2022). 'Now or Never': The Immediate Origins of Putin's Preventative War on Ukraine. *Journal of Military and Strategic studies*, 4-27.
- Rösch, F. (2022). Realism, the War in the Ukraine, and the Limits of Diplomacy. *Analyse & Kritik*, 44(2), 201-218.
- Shiffrinson, J. R. (2023). The NATO Enlargement Consensus and US Foreign Policy: Origins and Consequences. Στο J. Goldgeier, & J. R. Shiffrinson, *Evaluating NATO Enlargement: From Cold War Victory to the Russia-Ukraine War* (σσ. 97- 145). Washington DC: Palgrave Macmillan.
- Singh, D. (2023). *The Tripartite Realist War: Analysing Russia's Invasion of Ukraine*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Smith, N. R., & Dawson, G. (2022). Mearsheimer, Realism, and the Ukraine War. *Analyse & Kritik*, 44(2), 175-200. doi:10.1515/auk-2022-2023

- Specter, M. (2022). Realism after Ukraine: A Critique of Geopolitical Reason from Monroe to Mearsheimer. *Analyse & Kritik*, 243-267.
- Subtelny, O. (2009). *Ukraine: A History*. Toronto: University of Toronto Press Inc.
- The Kremlin, Moscow. (2022, February 21). *Address by the President of the Russian Federation*. Ανάκτηση από President of Russia: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67828>
- The Kremlin, Moscow. (2022, February 24). *Address by the President of the Russian Federation*. Ανάκτηση από President of Russia: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>
- Walt, S. M. (2022, March 08). An International Relations Theory Guide to the War in Ukraine. *Foreign Policy*.
- Wieclawski, J. (2011). Contemporary Realism and the Foreign Policy of the Russian Federation. *International Journal of Business and Social Science*, 170-179.
- Wohlforth, W. C. (1993). *The elusive balance : power and perception during the cold war*. New York: Cornell University Press.
- Zakaria, F. (1998). *From wealth to power: The unusual origins of America's world role*. Princeton: Princeton University Press.

Ελληνόγλωσση

- Baylis, J., & Smith, S. (2007). *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Heywood, A. (2013). *Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή* (1η εκδ.). Αθήνα: Κριτική.
- Jackson, R., & Sorensen, G. (2006). *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων Η Σύγχρονη Αναζήτηση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Mearsheimer, J. (2011). *Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. (Κ. Κολιόπουλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Ποιότητα.
- Waltz, K. N. (2011). *Θεωρία Διεθνούς πολιτικής*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Κουσκουβέλης, Η. (2005). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* (4η εκδ.). Αθήνα: Ποιότητα.
- Μικέλης, Κ., & Τρούλης, Μ. (2015). Τα κράτη, η επιθετικότητά τους και ο J. Mearsheimer: Μία συμπληρωματική ανάγνωση. *ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ*, 34-53.
- Παπαφλωράτος, Ι. (2022). *Συνοπτική ιστορία των σχέσεων μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας: Μια σύγχρονη κρίση με ρίζες από το παρελθόν*. Αθήνα: Λειμών.
- Σπυρόπουλος, Γ. Μ. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις ρεαλιστική Προσέγγιση Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Τζιάρρας, Ζ. (2022, March 22). GeoInsight: Ο Mearsheimer και το Ιντερνετικό Καφενείο. *Geopolitical Cyprus: Eastern Mediterranean & Middle East Insights*.

